

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Faculty of Romance and Germanic Philology
Linguistics and Translation Department

Translation Project: The Last Hope by Susan Elia MacNeal

**Перекладацький проєкт: переклад книги Сьюзен Елія Макніл
«The Last Hope»**

BA Paper

Mykhailo Prokopchuk
PERB-2-21-4.0d

Research supervisor:
S. Merkulova, PhD

*Цим підписом засвідчую, що подані на
захист рукопис та електронний
документ є ідентичні*

30.05.2025

Kyiv 2025

Abstract

This thesis examines techniques and strategies for translating military terminology and cultural-historical realia of World War II through the Ukrainian translation of Susan Elia MacNeal's novel "The Last Hope." The research analyzes a complex system of historical realia including Nazi organizational terminology, ideological concepts, British intelligence terminology, civilian wartime life realia, and cultural references. The study identifies five primary translation strategies: transcription for unique historical concepts, calquing for terms with transparent internal structure, functional equivalents for established military concepts, descriptive translation for culture-specific concepts, and combined techniques for multi-component realia. Special attention is given to translating Nazi euphemisms, which require preserving original stylistic coloring to understand mechanisms of totalitarian propaganda. Frequency analysis of terms demonstrates strategic distribution of realia: high-frequency terms create plot foundation, medium-frequency terms provide context, and low-frequency terms add historical weight at climactic moments. The research confirms that effective translation of military-historical realia requires not only linguistic competence but also deep understanding of historical context and cultural peculiarities of the epoch. The results have practical significance for theory and practice of translating historical fiction, while the developed typology of translation strategies can serve as a methodological foundation for further research in this field. The study reveals that translation of historical realia constitutes complex cultural mediation that shapes how historical memory is transmitted across linguistic boundaries, demonstrating the social responsibility inherent in translating works dealing with traumatic historical events.

Keywords. Translation of realia, military terminology, historical fiction, World War II, translation strategies, cultural-historical realia, transcription, calquing, functional equivalents, Nazi terminology, British intelligence, euphemisms, frequency analysis, historical authenticity, cultural adaptation.

Анотація

У дипломній роботі досліджуються техніки та стратегії перекладу військової термінології і культурно-історичних реалій Другої світової війни на прикладі українського перекладу роману Сьюзен Елії Макніл «The Last Hope». Робота аналізує складну систему історичних реалій, що включає нацистську організаційну термінологію, ідеологічні концепти, британську розвідувальну термінологію, реалії цивільного воєнного побуту та культурні референції. Дослідження виявляє п'ять основних перекладацьких стратегій: транскрипцію для унікальних історичних понять, калькування для термінів з прозорою внутрішньою формою, функціональні еквіваленти для усталених військових концептів, описовий переклад для культурно-специфічних понять та комбіновані техніки для багатокомпонентних реалій. Особливу увагу приділено перекладу нацистських евфемізмів, які вимагають збереження оригінального стилістичного забарвлення для розуміння механізмів тоталітарної пропаганди. Частотний аналіз термінів демонструє стратегічний розподіл реалій: високочастотні терміни створюють сюжетну основу, середньочастотні забезпечують контекст, низькочастотні надають історичної ваги в кульмінаційні моменти. Дослідження підтверджує, що ефективний переклад військово-історичних реалій потребує не лише лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння історичного контексту та культурних особливостей епохи. Результати мають практичне значення для теорії та практики перекладу історичної художньої літератури, а розроблена типологія перекладацьких стратегій може слугувати методологічною основою для подальших досліджень у цій сфері.

Ключові слова. Переклад реалій, військова термінологія, історична художня література, Друга світова війна, перекладацькі стратегії, культурно-історичні реалії, транскрипція, калькування, функціональні еквіваленти, нацистська термінологія, британська розвідка, евфемізми, частотний аналіз, історична автентичність, культурна адаптація.

Contents

Introduction.....	4
Chapter 1. Translation of The Last Hope by Susan Elia MacNeal	5
Chapter 2. Representation of WWII realia in Ukrainian translation of Susan Elia MacNeal's book The Last Hope	32
2.1. The Last Hope by Susan Elia MacNeal review.	32
2.2. Text analysis and WWII realia characteristics.....	34
2.3. Techniques applied in the process of translation of military terminology, WWII cultural, historical realia into Ukrainian	37
Conclusions.....	44
List of References	47
Appendices.....	51

INTRODUCTION

Current state of research on the translation of military – historical terminology reflects a vibrant interplay between theoretical debates and practical case studies, emphasizing that translation in this domain is far more than the mere substitution of words. With the interest to military literature, it becomes very important area of translation studies.

Recently, special attention was given to World War II, its lessons, its events and personalities attracted very big audience. Though, not only scientific or documentary literature but lots of fiction works appeared on the book market.

Before, the authors, who wrote about wars, and especially about World War II were preferably men, nowadays, feminist literature about war becomes more and more popular.

Susan Elia McNeill is one of the above mentioned, an American writer known for her series of historical detective novels about Maggie Hope. She gained literary recognition for her ability to integrate real historical events into a fictional plot, combining an analytical approach with vivid artistic imagery.

Though, *The Last Hope*, chosen for the current project, is part of a series about Maggie Hope, a talented woman who works for British intelligence during World War II. The work combines elements of a thriller, historical novel, and spy drama, creating a vivid and rich narrative filled with military terminology and historical allusions.

The relevance of the translation project of Susan Elia McNeill's novel *The Last Hope* lies in the need to highlight a unique work of art that represents the military-historical theme of World War II through the prism of artistic narrative. The project not only fulfils a linguistic function, but also contributes to a deeper understanding of historical events through a cultural lens.

The object of the study is military-historical terminology as a linguistic phenomenon, and the subject is the specifics of its reproduction in the Ukrainian translation of the novel *The Last Hope*.

The aim of the study is to translate the text of the novel while preserving the historical accuracy and stylistic expressiveness of military-historical terms.

The objectives of the study are:

- To translate fragments of the text from English into Ukrainian, taking into account historical and cultural specifics
- To identify and classify key elements of military-historical terminology;
- To analyse the translation strategies used: literal translation, functional equivalents, transliteration;
- To evaluate the effectiveness of the chosen strategies through a comparative analysis of the original and the translation.

The research material is Susan Elia McNeill's novel *The Last Hope: A Maggie Hope Mystery*, which contains 40,902 characters with spaces in English. The translated material consists of 40,657 characters with spaces in Ukrainian.

The work consists of an introduction, a main part, which includes a translation and an analytical section, conclusions and a list of sources used.

Chapter 1. Translation of *The Last Hope* by Susan Elia MacNeal

Source text

Prologue

July 1943

General Walter Friedrich Schellenberg, cigarette dangling from the corner of his mouth, raced his black Mercedes coupe through the dense pine forest and then up the cobblestone drive to the gates of the looming castle. Only that morning, he'd been at his desk in Berlin when he'd received word Reichsführer Heinrich Himmler wanted to see him. No reason had been given and none was needed. When the Reichsführer asked for something – anything – it was done immediately.

Schellenberg knew Wewelsburg well; Himmler had taken over the Renaissance castle early in the Nazis' rise to power. It was to be his own vision of Wagner's *Parsifal*, the place where he would raise up a new order of Teutonic knights, a brotherhood of the «racially pure. «

Over the years, Himmler had fashioned it as his personal lair and a shrine to the SS elite. There was an enormous dining hall inspired by stories of King Arthur and the Knights of the Round Table, complete with inscribed silver plates and special chairs with hand – carved names.

Schellenberg had always questioned Himmler's obsession with a British king who fought Saxon invaders, but he was too politic to ever bring it up. Nor did he ever comment on what he thought of as Himmler's interest in the occult, astrology, and ancient Aryan history.

Because Schellenberg had grown up in the Saarland, a German region on the French border, he spoke both German and French fluently. His mastery of French, and his astonishing facility with other tongues – not to mention his ambition and

TL Translation

Пролог

Липень 1943 року

Генерал Вальтер Фрідріх Шелленберг із цигаркою, що звисала з куточка рота, мчав на своєму чорному «Мерседесі» купе густим сосновим лісом, а потім брукованою дорогою до воріт замку. Того ранку він ще був за своїм столом у Берліні, коли отримав повідомлення, що його хоче бачити рейхсфюрер Генріх Гіммлер. Причини не назвали, але вона й не була потрібна. Коли рейхсфюрер просив про щось «будь – що» щоб це виконувалося негайно.

Шелленберг добре знав Вевельсбург. Гіммлер перебрав на себе цей ренесансний замок на початку приходу нацистів до влади. Він мав стати його власним вагнерівським «Парсіфалем» – місцем, де рейхсфюрер створить новий орден тевтонських лицарів, братство «расово чистих».

З роками Гіммлер перетворив Вевельсбург на своє особисте лігво і святиню для еліти СС. У замку була величезна їдальня, натхненна легендами про короля Артура та лицарів Круглого столу, зі срібними тарілками, на яких були вигравіровані імена, і спеціальними стільцями з вирізьбленими вручну табличками.

Шелленберг завжди ставив під сумнів одержимість Гіммлера британським королем, який боровся із саксонськими загарбниками, але був надто обережним, щоб коли – небудь порушувати цю тему. Він також ніколи не коментував інтерес Гіммлера до окультизму, астрології та давньої арійської історії.

Оскільки Шелленберг виріс у Саарі – німецькому регіоні на французькому кордоні – він вільно розмовляв німецькою та французькою мовами. Його володіння французькою, дивовижна здатність до опанування інших мов, амбіції та кмітливість допомогли йому вступити до нацистської партії. Сам Рейнхард Гейдріх завербував

acumen – helped his entry into the Nazi party. Reinhard Heydrich himself had recruited Schellenberg from the University of Bonn, where he'd been a member of a far – right fraternity and studied law. And under Heydrich's mentorship, he rose quickly to the top of the Sicherheitsdienst, the SS intelligence agency known as the SD. It was different from, and often in competition with, Wilhelm Canaris's more conventional military intelligence service, Abwehr.

Before leaving Berlin, Schellenberg had carefully donned his black dress SS uniform, including the Iron Cross First Class medal pinned at his throat. A slim man in his early thirties, with thick hair brushed back from a broad forehead and large, wide – set eyes, he was aware of the power of the uniform. He used it alongside his devastatingly charming smile – despite the long white duelling scar on his cheek.

But while he looked the part of a conquering Nazi hero, on his left pinkie was a large gold signet ring containing a cyanide capsule. Just in case.

The war, now spread across the globe, was unravelling for Germany. Hitler's glory days of the late thirties and early forties were a memory. The Soviets had stopped the German advance at Stalingrad and forced the Sixth Army to surrender. Hamburg had burned to the ground in a devastating air raid. The Germans had been defeated brutally in both North Africa and Italy. At the end of the Casablanca Conference in Morocco, the Allies had announced their decision to accept nothing less than the unconditional surrender of the Axis. Most of the Nazi leaders had realized winning the war was no longer a possibility.

While a few still dreamed of a devastating new weapon – a fission bomb or long – range ballistic missile – most had given up hope. They knew it was just a matter of time before the Allies invaded France. And with the Soviets pushing relentlessly toward Germany, the situation would soon become dire.

Його з Боннського університету, де Шелленберг був членом ультраправого братства й вивчав право. Під наставництвом Гейдріха він швидко піднявся на вершину Sicherheitsdienst (СД), розвідувальної служби СС, що відрізнялася від традиційнішої військової розвідки Абверу, очолюваної Вільгельмом Канарісом.

Перед від'їздом із Берліна Шелленберг обережно одягнув свою чорну форму СС, включно з медаллю Залізного хреста першого класу, прикріпленою до коміра. Худорлявий чоловік близько тридцяти років, із густим волоссям, зачесаним назад із широкого чола, та великими, широко розставленими очима, він чудово розумів силу, яку надає уніформа. Він користувався цим, доповнюючи нищівно чарівною посмішкою, попри довгий білий шрам від дуелі на щоці.

Але, хоча Шелленберг виглядав як герой нацистської епохи, на його лівому мізинці був великий золотий перстень – печатка з капсулою ціаніду. Про всяк випадок.

Війна, що охопила весь світ, йшла не на користь Німеччині. Дні гітлерівської слави кінця тридцятих – початку сорокових років залишилися в минулому. Радянський Союз зупинив німецький наступ під Сталінградом і змусив Шосту армію капітулювати. Гамбург згорів дотла під час нищівного повітряного нальоту. Німці зазнали жорстокої поразки як у Північній Африці, так і в Італії. Наприкінці Касабланкської конференції в Марокко союзники оголосили про своє рішення не приймати нічого, окрім беззастережної капітуляції країн Осі. Більшість нацистських лідерів зрозуміли, що перемога у війні вже неможлива.

Хоча деякі з них усе ще мріяли про нову руйнівну зброю – бомбу на основі поділу атомного ядра або балістичну ракету дальнього радіусу дії – більшість уже втратили надію. Вони знали, що це лише питання часу, коли союзники вторгнуться до Франції. А з огляду на те, що Радянський Союз невпинно просувався до Німеччини, ситуація незабаром стане катастрофічною.

Наближаючись до замку, Шелленберг помітив довгі червоні прапори зі свастикою, які колись так гордо тріпотіли на західному

As Schellenberg approached, he noted the long red swastika flags, which had once snapped so proudly in the western breeze, were now still. The castle, with its striking thick stone walls, narrow slit windows, and turrets, looked more like a prison. At the sentry box before the castle's moat, two SS officers waved for Schellenberg to stop.

He hit the brakes, rolling his eyes at the ornate lightning – strike SS runes carved into the gate's stonework. A sergeant approached the driver's side, clicked his heels together, and saluted smartly.

«Heil Hitler! «

Schellenberg rolled down the window and returned a salute with less enthusiasm.

The guard peered into the car. Beside him was a large – jawed, muscular Alsatian, teeth bared, that was pulling on a black leather leash.

«General Schellenberg, Reichsführer Himmler is expecting you. «

The sergeant was also in dress uniform, his empty jacket sleeve pinned to hide his missing left arm.

«He's asked me to escort you to the west wing. The corporal will attend to your vehicle. Follow me, sir. «

Schellenberg exited the car, cracking his neck and stretching his arms after the long ride from Berlin. The air was charged; a cold front was moving in. He gazed up at the high stone walls of the castle, its three phallic towers covered in long red banners, glowing like coals in the late afternoon gloam.

«Subtle,» he said under his breath, spitting his cigarette to the gravel, grinding it under the heel of his well – polished boot. «So very subtle.»

«General?» the sergeant called back over his shoulder. «Did you say something?»

Schellenberg shook his head and followed.

вітрі, а тепер нерухомо звисали. Замок із його вражаючими товстими кам'яними стінами, вузькими щілинними вікнами й башточками більше нагадував в'язницю. Біля вартової будки перед ровом замку двоє есесівців махнули Шелленбергу, щоб він зупинився.

Шелленберг натиснув на гальма й закотив очі на вигадливі блискавичні есесівські руни, вирізьблені на кам'яній кладці воріт. Сержант підійшов до водійського боку, клацнув підборами й віддав честь.

« Хайль Гітлер! »

Шелленберг опустил вікно й відповів на привітання з помітно меншим ентузіазмом.

Охоронець зазирнув у машину. Поруч із Шелленбергом сидів ельзасець із широкими щелепами, м'язистий пес, який грізно оголював зуби, тягнучи за собою чорний шкіряний повідець.

« Генерале Шелленберг, вас чекає рейхсфюрер Гімmlер. »

Сержант, який також був у парадній формі, прикрив порожній рукав піджака, щоб приховати відсутню ліву руку, продовжив:

« Він наказав мені провести вас до західного крила. Капрал подбає про вашу машину. Слідуйте за мною, сер. «

Шелленберг вийшов із машини, потягнув шию й розім'яв руки після довгої дороги з Берліна. У повітрі відчувалася напруга: насувався холодний фронт. Він подивився на високі кам'яні стіни замку з трьома вежами, схожими на фалічні символи, і довгі червоні прапори, що в сутінках здавалися такими, ніби їхні тканини тліють жаринами у сутінках пізнього вечора.

« Витончено, – пробурмотів Шелленберг собі під ніс, випльовуючи цигарку на гравій і розтираючи її під каблуком свого добре відполірованого черевики. «Дуже витончено.

« Генерале? – озвався сержант через його плече. – Ви щось сказали? «

Шелленберг похитав головою й пішов слідом.

Всередині замку панувала тиша, немов у монастирі. Прохолодне, вологе повітря пахло пліснявими гобеленами. Шелленберга залишили

Inside, the castle was silent as a monastery, and the cool, damp air smelled of moldering tapestries. Schellenberg was left in an oversize sitting room in the first tower, lit from above by an iron wheel chandelier. The dark oak furniture was heavy; a large sword collection covered the thick walls.

He looked up at the Führer's portrait, hung in the place of honor over the fireplace's mantel. *The Standard Bearer* portrayed a young and suspiciously handsome Hitler in profile as a medieval knight, on horseback and wearing shining armor, carrying the SS flag. On the stone floor in front of an empty stone hearth, a skinned lion grinned up at Schellenberg with yellowed teeth, glass eyes glinting. The general crossed his arms and faced the lion, meeting its eyes, taking its measure.

Through the mullioned windows, he could hear the rumbling engines of fighter planes flying low – American, by the sound of them, probably on their way to Berlin. Everything shook, and the overhead lights flickered.

He took a swastika – engraved platinum case from his breast pocket, selected a cigarette, and lit it, blowing out a succession of rings that rose and dissolved over the painted Führer's head like vanishing halos.

«No cigarettes!» Heinrich Luitpold Himmler snapped.

His reedy voice, with its light Bavarian twang, echoed in the tower room.

The Reichsführer was short, and now almost frail, his hooded eyes magnified by round glasses. He had a receding chin and small, delicate hands.

Unlike Schellenberg, he was in mufti, wearing a dark gray chalk – striped wool suit and heavy gold watch, his hair parted severely and brilliantined in place.

For someone who revered warriors and knights in shining armor, Himmler appeared the opposite, looking more like the chicken farmer he'd once been than Hitler's right – hand man.

у великій вітальні в першій вежі, освітленій зверху залізною люстрою у формі колеса. Меблі з темного дуба були важкими, а товсті стіни прикрашала велика колекція мечів.

Генерал зупинив погляд на портреті фюрера, що висів на почесному місці над камінною полицею. На полотні зображено молодого й підозріло вродливого Гітлера в профіль, як середньовічного лицаря, що верхи на коні у блискучих обладунках тримає прапор СС. На кам'яній підлозі перед порожнім вогнищем до Шелленберга посміхався вишкірений лев із пожовклими зубами й блискучими скляними очима. Генерал схрестив руки на грудях і став перед левом, зустрівшись із ним поглядом, уважно оглянувши кожну деталь.

Крізь засклені вікна було чути гуркіт двигунів винищувачів, які летіли низько. За звуком можна було здогадатися, що це американці, ймовірно, прямували до Берліна. Під ногами замок ледь здригнувся, і вгорі замерехтіли вогні.

Шелленберг витягнув із нагрудної кишені платиновий портсигар зі свастикою, дістав цигарку й запалив її. Випускаючи кільця диму, він спостерігав, як вони здіймалися й поступово розчинялися над головою намальованого фюрера, мов примарні німби.

« Жодних цигарок! « – різко пролунало.

Генріх Люїтпольд Гімлер заговорив своїм тонким голосом із легким баварським акцентом, що відлунював у кімнаті вежі.

Рейхсфюрер був невисокого зросту й майже кволий. Його очі, сховані за круглими окулярами, здавалися непропорційно великими. Він мав втягнуте підборіддя й тендітні, майже дитячі руки.

На відміну від Шелленберга, Гімлер був у цивільному: темно – сірий вовняний костюм у тонку смужку, важкий золотий годинник на зап'ясті. Його волосся було строго розділене на проділ і блищало від фіксуючого крему.

Для людини, яка шанувала воїнів і лицарів у блискучих обладунках, Гімлер виглядав зовсім інакше – більше схожим на курячого фермера, яким він колись був, ніж на праву руку Гітлера.

«I beg your pardon, Reichsführer,» Schellenberg said smoothly, bowing and clicking his heels. His smoking had been no mistake, though.

While Schellenberg and Heydrich had been on a first – name basis, Himmler treated Schellenberg formally. Himmler had never once, even after so much time, uttered his colleague's Christian name. To retaliate, Schellenberg liked to infuriate the Reichsführer with his smoking. He crushed out the cigarette in a large silver cup, evocative of King Arthur's Holy Grail.

«How may I be of service?»

Himmler gave a smile that never quite reached his eyes.

«Walk with me,» he ordered the younger man. «We've much to discuss.»

Schellenberg followed. He was used to humoring the Reichsführer on various subjects, from poultry rearing to the Ahnenerbe organization to Vril theory. This would be no different, he assumed.

–Himmler led the way down damp halls to the North Tower, where the grand SS Generals' Hall stood empty. Their footsteps echoed on the stone floor as they walked to the still – unfinished space. The consecration hall was dimly lit, a single bulb hanging from a wrought – iron fitting. Somewhere, water dripped steadily into a bucket.

The Reichsführer stopped at the room's center, in front of the place where an eternal flame was planned. Spears of light slanted down through narrow slits onto the twelve seats set into the walls, one for each elite SS member. Overhead, a swastika extended its crooked arms. Embedded in the floor was a black sun wheel, circled in gold plate that glinted in the dim light.

Schellenberg and Himmler stood on opposite sides, the toes of shining boots facing alligator shoes three feet apart.

Schellenberg waited. The Reichsführer closed his eyes as if in prayer, then took a deep breath.

«Прошу вибачення, рейхсфюрере,» плавно промовив Шелленберг, уклонившись і клацнувши підборами. Його вибачення було звичним формальним жестом, однак куріння не було помилкою.

Хоча Шелленберг і Гейдріх зверталися один до одного на «ти», Гімmlер завжди тримав дистанцію. За багато років знайомства рейхсфюрер жодного разу не назвав Шелленберга його християнським ім'ям. У відповідь на цю відчуженість Шелленберг дозволяв собі дрібні провокації, і одна з них – куріння в його присутності. Він розчавив цигарку у великій срібній чаші, що нагадувала Святий Грааль короля Артура.

« Чим можу прислужитися? «

Гімmlер натягнуто всміхнувся, але його очі залишалися холодними.

« Ходімо зі мною, – коротко кинув він. « Нам є що обговорити.

Шелленберг без запитань пішов слідом. Він уже звик до їхніх розмов, які часто змінювалися від легковажних тем, як – от птахівництво чи діяльність «Анненербе», до серйозних, зокрема теорій Вріля. Цього разу, припускав він, розмова також почнеться невимушено, але завершиться чимось незвичним.

Гімmlер вів їх довгими вологими коридорами до Північної вежі. Їхні кроки відлунювали, створюючи гнітючу атмосферу. Нарешті вони зупинилися у великій залі генералів СС. Зала була порожньою, сирою й майже недобудованою. Єдина лампочка, підвішена на кованій арматурі, слабо освітлювала простір. Деся неподалік рівномірно капала вода.

У центрі зали було місце для майбутнього вічного вогню. Тьмяне світло лампи падало на 12 крісел, вбудованих у товсті кам'яні стіни. Кожне призначалося для елітного члена СС. Над ними панувала велика свастика, що простягала свої криві руки, а на підлозі блищало чорне сонячне колесо, обрамлене золотою пластиною.

Шелленберг і Гімmlер зупинилися навпроти одне одного, на відстані трьох футів. Блискучі чорні черевики Шелленберга майже торкалися алігаторових туфель рейхсфюрера.

«Tell me your thoughts on the current situation.»

Schellenberg inhaled.

«Most in Berlin think unconditional surrender to the Allies would be a disaster. Especially to the Soviets. However –

« The general chose his words carefully as the water continued to drip.

«Fighting a second front, in France, at this stage, would be...challenging.»

«And so» – Himmler clasped his hands – « ‘total final victory’ is no longer an option. We fight to the death in ‘total war.’ Or...»

The Reichsführer seemed to force the words out with a certain reluctance. Or was it fear?

«Germany’s only chance of survival now is to negotiate a separate peace. We’ve known this for months, but the window of time before the invasion’s growing smaller. If we don’t act soon...»

A separate peace with the Allies – minus the Soviet Union – was something Schellenberg himself had contemplated for some time.

«The Americans are already talking about a declaration of ‘total surrender,’ of course,» Himmler continued, his thin voice echoing in the vast hall. «And as for the Soviets...» He shrugged. «Well, you know what we did there.... But the British will always see us as a lesser evil than the Communists.»

Schellenberg had seen the grim statistics coming from the Soviet Union and knew of Nazi atrocities. He knew, better than Himmler, how the rest of the world would react. It was only a matter of time until the facts of the Germans’ actions came to light. The cold, damp air was heavy; the monotonous drip continued. «But what about Hitler?»

Шелленберг стояв мовчки, спостерігаючи. Гіммлер заплющив очі, наче в молитві, і глибоко вдихнув.

« Скажіть мені, що ви думаєте про ситуацію, яка склалася, « нарешті порушив тишу рейхсфюрер.

Шелленберг зважив кожне слово, перш ніж відповісти:

« Більшість у Берліні вважає, що беззастережна капітуляція перед союзниками стане катастрофою. Особливо перед Радянським Союзом. Однак...

Його голос злегка затих, поки він ретельно добирав слова. Десь за спиною продовжувала капати вода, додаючи до атмосфери напруження.

« Боротьба на другому фронті, у Франції, на цьому етапі буде... складною.

« І тому, – Гіммлер різко плеснув у долоні, « «повна остаточна перемога» більше не є варіантом. Ми б'ємося до останнього в «тотальній війні». Або...

Його слова обірвалися. Здавалося, він вимовляв їх із небажанням. Чи то був страх, чи усвідомлення неминучого?

«Єдиний шанс Німеччини на виживання зараз – це переговори про сепаратний мир. Ми знаємо це вже кілька місяців, але вікно часу до вторгнення стає все менше. Якщо ми не будемо діяти негайно...»

Сепаратний мир з союзниками – за винятком Радянського Союзу – був варіантом, який Шелленберг вже давно обмірковував...

«Капітуляції», – продовжував Гіммлер, його тонкий голос відлунював у величезному залі. «А що стосується Радянського Союзу...» Він знизав плечима. «Ну, ви знаєте, що ми там зробили... Але британці завжди вважатимуть нас меншим злом, ніж комуністів».

Шелленберг бачив похмуру статистику, що надходила з Радянського Союзу, і знав про звірства нацистів. Він краще за Гіммлера знав, як відреагує решта світу. Це було лише питанням часу, коли факти про дії німців стануть відомими. Холодне, вологе повітря було важким; монотонне капання продовжувалося. «А як же Гітлер?»

Himmler cleared his throat – a sign of nerves, Schellenberg thought. «You know he would never agree to surrender. And the Allies would never accept an offer with his name attached.» «Then...

«Then... Unspoken words between the two men hung in the heavy air of the crypt. During the Stockholm negotiations, the Brits had made it clear they'd only agree to peace in the West with the removal of Hitler from power, preferably dead. And yet, there was a very real threat that even speaking of the assassination of Hitler could land them in the Gestapo cellars at PrinzAlbrecht – Strasse – or worse.

Himmler, who'd sentenced countless Germans to the guillotine for «defeatist talk,» said finally, «We can serve Germany or the Führer – not both.»

«There are men on the inside,» Schellenberg told the Reichsführer in low tones. «Career military officers – the Wehrmacht...»

Himmler raised one hand, palm out. A look of consternation flickered over his face. «I don't need to know more.»

The Führer had lived with assassination threats his entire political life, starting in 1921, when someone fired shots during a rally at the Hofbräuhaus in Munich. Since then, there had been at least thirty other known attempts. Hitler always attributed his survival to «divine intervention.» Schellenberg had wondered, with grim humor, if it were more of a deal with the devil. If so, it seemed the bill was going to come due sooner than Hitler had anticipated.

«We must open a new secret line of negotiations with the British,» Himmler went on. «We still have friends there, you know. Not just Mosley. Plenty in the House of Lords. And at White's and Boodle's as well. The Duke of Westminster, for one.»

Гіммлер прочистив горло – ознака нервів, подумав Шелленберг. «Ви ж знаєте, що він ніколи не погодиться на капітуляцію. І союзники ніколи не приймуть пропозицію з його ім'ям».

«Тоді...»

– Невимовлені слова між двома чоловіками висіли у важкому повітрі склепу. Під час Стокгольмських переговорів британці чітко дали зрозуміти, що вони погодяться на мир на Заході лише після усунення Гітлера від влади, бажано мертвого. І все ж існувала цілком реальна загроза, що навіть розмови про вбивство Гітлера можуть привести їх до підвалів гестапо на Принц – Альбрехт – штрассе – або ще гірше.

Гіммлер, який засудив незліченну кількість німців до гільйотини за «поразницькі розмови», нарешті сказав: «Ми можемо служити Німеччині або фюреру, але не обом».

«У нас є люди всередині», – сказав Шелленберг рейхсфюреру. «Кадрові офіцери Вермахту...»

Гіммлер підняв одну руку, долонею назовні. На його обличчі промайнув вираз переляку. «Мені не потрібно знати більше».

Фюрер жив із погрозами вбивства все своє політичне життя, починаючи з 1921 року, коли хтось вистрілив під час мітингу в Хофбройгаузі у Мюнхені. З того часу було щонайменше тридцять інших відомих замахів. Гітлер завжди пояснював своє виживання «божественним втручанням». Шелленберг з похмурим гумором запитував, чи не було це більше угодою з дияволом. Якщо так, то, схоже, рахунок прийде раніше, ніж Гітлер очікував.

«Ми повинні відкрити нову таємну лінію переговорів з британцями», – продовжував Гіммлер. «У нас все ще є там друзі, ви знаєте. Не тільки Мослі. Їх багато в Палаті лордів. А також у Вайта і Будла. Герцог Вестмінстерський, наприклад».

«Рейхсфюрер, я...» Гіммлер подивився на чорне сонячне колесо на підлозі, а потім зустрівся поглядом із Шелленбергом. «Ідіть за

«Reichsführer, I've – «Himmler glanced at the black sun wheel on the floor and then met Schellenberg's eyes. «Follow me.» He sniffed. «I want to show you something in my office.

They walked together down a long, narrow, and poorly lit stone corridor. Himmler's private office was more modest than the rest of the castle. A plain oak desk stood in the room's center with an SS – issue Olympia typewriter, specially fitted with its double lightning – flash key.

A stack of official – looking papers towered beside it, anchored by a shrunken head paperweight. A polished black stone inkstand was next to a brass reading lamp. Off to one side were small, silver – framed photographs of Himmler's daughter, Puppi, and his dour – faced wife, Marga, both of whom preferred to stay at home on the farm rather than live in Berlin. Not that women were allowed at Wewelsburg Castle.

«These,» Himmler said, picking up a manila folder from his oak desk and handing it to Schellenberg, «are my peace terms for the British.»

Schellenberg read the Reichsführer's most current peace terms, written in green ink in a spidery hand. According to them, Germany would surrender to the United Kingdom but be allowed to continue fighting the Soviet Union in the East.

It was a legitimate offer, Schellenberg knew. Britain and Western Europe had suffered terribly under the German conquest and occupation; Himmler's offer to withdraw all German forces from the West, in exchange for retaining a free hand in the East, would be tempting. Still, it wouldn't be easy to convince the British, especially Churchill. And there was more.

«There's the Katyn massacre to consider.»

«True, true.» That past April, the Germans announced via the Katyn Commission they'd discovered the bodies of more than twenty thousand Polish officers who'd been murdered by the Soviets and buried in Katyn Forest, near Smolensk, in the Soviet

мною». Той прийнявся. «Я хочу показати вам дещо у своєму кабінеті».

Вони пішли разом довгим, вузьким і погано освітленим кам'яним коридором. Особистий кабінет Гімmlера був скромнішим, ніж решта приміщень замку. У центрі кімнати стояв звичайний дубовий стіл, на якому стояла есесівська друкарська машинка «Олімпія», спеціально обладнана подвійною блискавичною клавішею.

Стос паперів офіційного вигляду був закріплений зменшеним прес – пап'є. Чорнильниця з полірованого чорного каменю стояла поруч із латунною лампою для читання. Збоку висіли маленькі фотографії в срібній рамці: доньки Гімmlера, Пуппі, та його суворої дружини Марги, обидві з яких воліли залишатися вдома на фермі, а не жити в Берліні. Не те, щоб жінкам дозволялося перебувати у замку Вевельсбург.

«Ось ці», – сказав Гімmlер, беручи зі свого дубового столу манільську папку і передаючи її Шелленбергу, – «це мої мирні умови для британців».

Шелленберг прочитав найновіші мирні умови рейхсфюрера, написані зеленим чорнилом павукоподібною рукою. Згідно з ними, Німеччина капітулює перед Великою Британією, але їй буде дозволено продовжувати воювати з Радянським Союзом на Сході.

Шелленберг знав, що це була законна пропозиція. Британія і Західна Європа страшенно постраждали від німецького завоювання та окупації; пропозиція Гімmlера вивести всі німецькі війська із Заходу в обмін на збереження свободи дій на Сході була б спокусливою. Проте було б нелегко переконати британців, особливо Черчилля. І це ще не все.

«Треба врахувати Катинський розстріл».

«Так, так». У квітні минулого року німці оголосили через Катинську комісію, що вони виявили тіла понад двадцяти тисяч польських офіцерів, які були вбиті радянськими військами і поховані в Катинському лісі, поблизу Смоленська, на території Радянського

Union. The already fragile relations between the Soviets and the Polish government in exile had reached their breaking point.

«We do have,» Schellenberg ventured, «an additional bargaining chip.»

Himmler sat in his black leather desk chair. «Something to trade. If you agree, of course, sir.»

Himmler looked up. «What's that?»

«A suggestion is...» Schellenberg wet his lips. «The lives of the remaining Jews.»

As the fate of millions of souls hung in the balance, Himmler waved his hand; his gold watch glinted in the firelight. «No one cares about the Jews.

The U.S. and Britain – the entire world – made that absolutely clear early on when they wouldn't take in refugees.»

«Some care, Reichsführer.» Schellenberg chose his words with caution. «Some care very much. And they have friends. Important, powerful friends.» He walked in front of the desk and glanced down at his superior.

«Friends we'll need to achieve our goals.»

Himmler straightened a few papers on his blotter and considered. «But the U.S. and Britain didn't want the Jews at the beginning of the war. Why would they want them now?» Schellenberg took the seat opposite the Reichsführer. «Alas, news of your – our – 'final solution' has reached Allied ears,» he said. «Most don't believe what they're hearing, but eventually there will be evidence. By trading the remaining Jews, we could keep Germany from becoming a pariah nation» – Himmler frowned. Schellenberg amended – «and save Europe.» He finished in honeyed tones: «You'll be seen as a hero!»

They must never learn we exterminated so many,» Himmler murmured. «And even if they do hear something, anything, they'll never allow themselves to believe it. Faced with

Союзу. І без того крихкі відносини між Радянським Союзом і польським урядом у вигнанні досягли точки розриву.

«У нас є», – наважився Шелленберг, – «додатковий козир».

Гіммлер сів у своє чорне шкіряне крісло. «Дещо для обміну. Якщо ви, звісно, згодні, сер».

Гіммлер підняв очі. «Що саме?»

«Пропозиція...» – Шелленберг зволожив губи. «Життя решти євреїв, що залишилися».

Коли доля мільйонів душ висіла на волосині, Гіммлер махнув рукою; його золотий годинник зблиснув у світлі вогню. «Ніхто не дбає про євреїв».

США і Великобританія – весь світ – дали це абсолютно ясно зрозуміти на самому початку, що вони не прийматимуть біженців».

«Трохи обережності, рейхсфюрер», – обережно підбирав слова Шелленберг. «Дехто дуже піклується. І вони мають друзів. Важливі, впливові друзі». Він пройшов перед столом і подивився на свого начальника.

«Друзі, які нам знадобляться для досягнення наших цілей».

Гіммлер розправив кілька паперів на промокашці і замислився. «Але США і Британія не хотіли євреїв на початку війни. Чому ж вони можуть захотіти їх зараз?» Шелленберг сів навпроти рейхсфюрера. «На жаль, новини про ваше – наше «остаточне рішення» дійшли до вух союзників», – сказав він. «Більшість з них не вірить у те, що чують, але з часом з'являться докази. Обмінявши решту євреїв, ми зможемо втримати Німеччину від перетворення націю – парією», – насупився Гіммлер. Шелленберг вніс поправку: «і врятувати Європу». Він закінчив медовими тонами: «Вас вважатимуть героєм!»

«Вони ніколи не повинні дізнатися, що ми знищили так багато людей», – пробурмотів Гіммлер. «І навіть якщо вони щось почують, будь – що, вони ніколи не дозволять собі в це повірити. Зіткнувшись з альтернативою комунізму, вони не матимуть іншого вибору, окрім як заперечувати її».

the alternative of communism, they'll have no choice but to deny it.»

«They have heard, Reichsführer,» Schellenberg insisted. «And they're hearing more and more every day. And even though they've been, and continue to be, slow to believe, at some point they'll accept the truth.» He spoke in a flat tone. «They'll see us as monsters.

Himmler's expression hardened. Schellenberg amended, «The Allies are more likely to accept your offer of surrender with three million Jews in our hands as hostages – the ultimate leverage. Churchill and Roosevelt, for political reasons, can't allow them to be killed.»

Himmler stood. «Then we must make the British and Americans choose National Socialism over communism. We need to make sure they're more scared of the Reds than of us.» He let out a bark of laughter. «So, in the end, the Jews save us.»

He shrugged thin shoulders. «Well, at least they won't be our problem anymore.» He looked Schellenberg in the eye. «To save Germany, I'll consider pardoning them.

«If we don't,» Schellenberg warned, «Germany is dead.» The threat of retribution from Allied military tribunals after surrender was inevitable.

And even a military tribunal was preferable to Soviet troops invading Germany first. «Although a couple of fission bombs or long – distance rockets could still turn this potential loss into victory.» He quirked an eyebrow. Berlin was full of gossip of «wonder weapons.»

«No news on that front.»

«Then we must plan for the worst while we hope for the best.»

Himmler walked around his desk to face Schellenberg. «It's not an easy task to communicate with the enemy at this point.» Schellenberg, never without an endgame in mind, nodded.

«Вони чули, рейхсфюрер, – наполягав Шелленберг. – І вони чують все більше і більше з кожним днем. І хоча вони були і продовжують повільно вірити, в якийсь момент вони приймуть правду». Він говорив рівним тоном. «Вони побачать у нас монстрів».

Вираз обличчя Гімmlера застиг. Шелленберг вніс поправку: «Союзники більш схильні прийняти вашу пропозицію про капітуляцію з трьома мільйонами євреїв у наших руках як заручники – головний важіль впливу. Черчилль і Рузвельт з політичних причин не можуть дозволити, щоб їх вбили».

Гімmlер підвівся. «Тоді ми повинні змусити британців і американців вибрати націонал – соціалізм, а не комунізм. Ми повинні переконатися, що вони більше боялися червоних, ніж нас». Він зареготав. «Тож, врешті – решт, євреї нас врятують».

Він знизав худими плечима. «Ну, принаймні, вони більше не будуть нашою проблемою». Він подивився Шелленбергу в очі. «Щоб врятувати Німеччину, я розгляну питання про їх помилування».

«Якщо ми цього не зробимо, – попередив Шелленберг, – Німеччина загине». Загроза відплати від військових трибуналів союзників після капітуляції була неминучою.

І навіть військовий трибунал був кращим за вторгнення радянських військ до Німеччини, які вторглися б у Німеччину першими. «Хоча пара бомб, що розщеплюються, або ракет дальнього радіусу дії все ще могли б перетворити цю потенційну поразку на перемогу». Він скривив брову. «Берлін був сповнений пліток про «чудо – зброю».

«На цьому фронті немає новин».

«Тоді ми повинні планувати найгірше, сподіваючись на краще».

Гімmlер обійшов навколо свого столу, щоб зустрітися з Шелленбергом. «Це нелегке спілкуватися з ворогом на даному етапі».

Шелленберг, ніколи не забуваючи про кінцевий результат, кивнув. «У мене є сили у грі, рейхсфюрер. Контакти». Він з усіх сил намагався не виглядати самовдоволенням. «Скажімо так... я мав

«I've forces in play, Reichsführer. Contacts.» He tried his best not to look smug. «Let's just say...I've had an ongoing conversation with a highly unexpected individual. They're connected to high – powered friends in Britain who could be able to negotiate on our behalf. Let me talk to them.»

«You can't make a wrong step,» Himmler warned. He clapped Schellenberg on the shoulder. «Return to Berlin – and do what needs to be done.» He smiled thinly. «I'll take care of the rest from here.»

Schellenberg stood. «I'll need money.»

«I'll give you what you need.» Then, «Don't let me – us – down.»

«No, sir.» Schellenberg's fingers twitched; he wished desperately for a cigarette. «And I'll need to promote the weapons we have in development. Perhaps a little lecture tour for our brilliant scientists? Switzerland? Perhaps Spain and Portugal, as well?» «Good idea.»

«I'll speak with Professor Heisenberg myself,» Schellenberg promised.

Himmler went to the bar cart and poured two snifters of brandy. «Long live the second Germany,» he intoned, offering a glass to Schellenberg.

Out of habit, Schellenberg raised his right hand in salute before accepting the proffered glass. «Heil...»

Realizing, he grinned as he lowered his arm and accepted the drink. «Looks like we won't have to do that for much longer.»

Chapter One

January 1944

Mornings in London were the exact opposite of those in Los Angeles, and Maggie Hope sometimes felt as if she were back in black – and white Kansas after a whirlwind trip to Technicolor Oz. Yet in her bedroom in Marylebone, she smiled as

розмову з дуже несподіваною людиною. Вони пов'язані з впливовими друзями в Британії, які могли б вести переговори від нашого імені. Дозвольте мені поговорити з ними».

«Ви не можете зробити неправильний крок», – попередив Гімmlер. Він поплескав Шелленберга по плечу. «Повертайтеся до Берліна – і робіть те, що маєте зробити». Він тонко посміхнувся. «Про решту я подбаю звідси».

Шелленберг підвівся. «Мені потрібні гроші».

«Я дам тобі все, що потрібно.» Потім: «Не підведи нас».

«Ні, сер». Пальці Шелленберга сіпалися; він відчайдушно хотів сигарету.

«І мені потрібно буде просувати зброю, яку ми розробляємо. Можливо, влаштувати невеличке лекційне турне для наших блискучих вчених? До Швейцарії? Можливо Іспанії та Португалії?»

«Гарна ідея».

«Я сам поговорю з професором Гейзенбергом», – пообіцяв Шелленберг.

Гімmlер підійшов до барного візка і налив дві чарки коньяку. «Хай живе друга Німеччина», – промовив він, пропонуючи келих Шелленбергу.

За звичкою Шелленберг підняв праву руку в знак привітання, перш ніж прийняти запропоновану склянку. «Хайль...».

Усвідомивши це, він посміхнувся, опустив руку і прийняв напій. «Схоже, нам не доведеться робити це ще довго».

Перший розділ

Січень 1944

Ранок у Лондоні був повною протилежністю ранку в Лос – Анджелесі. Мері Гоуп здавалося, що вона повернулася до чорно – білого Канзасу після барвистої подорожі до Країни Технічного Кольору.

she took in the length of the sleeping figure lying next to her: John Sterling. Her ex – fiancé. The man with whom she shared a...complicated past. And yet, now it seemed so simple, so easy. *And you were there, too*, she thought with amazement. *In Los Angeles. And you're still here, five months later.*

The radiator sputtered to life with a hiss and a series of loud clanks. John stirred, but didn't wake. Sitting up and tossing aside wool blankets, Maggie pulled on her robe and slippers and padded to the window to pull back the blackout curtains. She looked past the crisscrossed strips of gummed paper on the glass panes to glimpse an incandescently pink sunrise. Bare treetops bent in the east wind, and what had once been flower beds were now slumbering victory gardens. Maggie spotted two boys, twins from the house across the street, who'd finally returned from their evacuation to the countryside. Before working as a typist to Mr. Churchill, she'd tutored them in math to earn money for the never – ending repairs her old house needed. Only a few schools had reopened, so they and the rest of the children ran wild from dawn until dusk. There was no traffic, since gasoline was still in short supply. Maggie watched as a young woman, bundled up in a huge coat and scarf, pushed apam. She could hear the faint chatter of wrens in the bushes, as well as a siren in the far distance.

She remembered the first time she'd slept in this bedroom, after leaving her aunt Edith, her guardian, at Wellesley College in Massachusetts. Maggie pulled her robe tighter around her – how small and alone she'd felt. She had moved to London to try to sell her grandmother's cold and empty house. Now the house was filled with friends, warm and familiar.

Growing up on the campus of a women's college, a mathematics major, Maggie had always been surrounded by intelligent, thoughtful people who took ideas – and the women who had them – seriously. For Maggie, the cool beauty of mathematics had been a balm against the dizzying confusion of

Проте у своїй спальні в Мерілебоні вона посміхалася, вдивляючись у фігуру, що спала поруч із нею: Джона Стерлінга, її колишнього нареченого. Чоловіка, з яким вона поділяла складне минуле. І все ж зараз це здавалося таким простим, таким легким. «І ти теж був там», – подумала вона, згадуючи Лос – Анжелес. «І ти досі тут, п'ять місяців потому».

Раптом радіатор ожив шипінням і серією гучних ударів. Джон заворушився, але не прокинувся. Мегі сіла, відкинула ковдри, накинула халат і капці, а потім підійшла до вікна й відсунула затемнені штори. Вона подивилася повз перехрещені смужки паперу на шибках і побачила яскраво – рожевий схід сонця. Гілки дерев, оголені й темні, хиталися під східним вітром, а клумби у дворі спали у зимових садах.

На вулиці грали двоє хлопчиків – близнюків із будинку навпроти, які нещодавно повернулися з евакуації в сільську місцевість. До війни Мегі підробляла друкаркою у Містера Черчіля, потім почала займатись із ними математикою, аби заробити на нескінченні ремонти, яких потребував старий будинок.

На вулиці майже не було руху – бензин усе ще був у дефіциті. Мегі побачила, як проходила молода жінка в пальті й шарфі, штовхаючи візочок. Удалині Мегі почула слабе щебетання круків у кущах і завивання сирени.

Вона згадала, як вперше заснула в цій спальні після того, як залишила будинок своєї тітки Едіт, опікунки, в коледжі Велслі, Массачусетс. Тоді вона почувалася такою маленькою і самотньою. Вона приїхала до Лондона з метою продати холодний і порожній будинок своєї бабусі, але тепер цей дім став теплим, сповненим друзів і знайомих.

Мегі, яка зростала в кампусі жіночого коледжу, вивчаючи математику, завжди була оточена розумними, вдумливими людьми, які серйозно ставилися до ідей – і до жінок, які їх мали.

Для Мегі холодна краса математики була бальзамом проти запаморочливої плутанини життя. Її приваблювали математичні головоломки, захоплювала послідовність Фібоначчі.

life. She'd been drawn to mathematical puzzles, fascinated by the Fibonacci sequence. She'd also always loved word games, doing crosswords in pen. If she'd never left the United States, she'd probably still be in the ivory tower of academia, studying math. Not Princeton, as they didn't admit women – and had refused to admit her – but at MIT, where she'd been accepted into the doctoral program in mathematics. Still, when Maggie thought of herself as a graduate student, a Ph.D., she could only see herself as bookish and closed off. Cold. Living in a blackand – white world of numbers and theories. War was never good, she knew. *Never*. There was no «good» war. But she was proud to be «doing her bit,» with her friends and fellow Britons, and now the Allies, to fight a necessary war. She'd worked as a typist for Prime Minister Winston Churchill in the summer of 1940, as bombs began to rain on London. Initially, she'd been ignored, but in noticing anomalies, asymmetrical patterns, she broke a hidden code. Breaking it, and fighting for the embedded message to be taken seriously, catapulted her into a career in intelligence, with missions in London, then Windsor, Berlin, Edinburgh, Washington, D.C., Paris, and last summer, Los Angeles.

She and John had visited her aunt Edith, a chemistry professor at Wellesley, on their way from Los Angeles back to London. «I approve, darling,» Edith had whispered in Maggie's ear late one night after she'd said good night and kissed her on the cheek. It had felt like a blessing from her thoroughly starched English aunt.

Maggie looked around, taking in the details of her bedroom: the wainscoting, the blue – painted walls, the framed cover of a Wonder Woman comic her dear friend David Greene had given her in Washington, after they'd met President Roosevelt. A case full of beloved books. It was good to be home. She padded back to bed, sitting next to John, who was now snoring softly. She bent down; he smelled faintly of sleep and bay

Вона також завжди любила словесні ігри, розгадуючи кросворди ручкою. Якби вона не покинула США, то, можливо, зараз сиділа б у «вежі зі слонової кістки», займаючись науковою діяльністю в Массачусетському технологічному інституті, де її прийняли на докторську програму.

Однак, коли Меггі думала про себе як про аспірантку, докторку філософії, вона могла бачити себе лише книжковою та замкнутою. Холодною. Життя в чорно-білому світі чисел та теорій. Війна ніколи не була доброю, вона знала. Ніколи.

Не існувало «хорошої» війни. Але вона пишалася тим, що «робила свій внесок» разом зі своїми друзями та співвітчизниками-британцями, а тепер і союзниками, щоб боротися у необхідній війні. Влітку 1940 року, коли на Лондон падали бомби, Мегі працювала друкаркою у прем'єр – міністра Вінстона Черчилля.

Її математичний талант допоміг помітити аномалії в текстах, що привело до розгадки коду і початку кар'єри в розвідці. Відтоді вона брала участь у місіях у Лондоні, Парижі, Берліні, Вашингтоні, а минулого року навіть у Лос – Анджелесі.

Їх із Джоном подорож до Лос – Анджелесу була особливою. Вони відвідали її тітку Едіт, професора хімії у Велслі. Пізно ввечері, коли всі вже лягли спати, Едіт прошепотіла їй на вухо: «Я схвалюю, люба», натякаючи на її стосунки з Джоном. Ці слова від її суворої тітки прозвучали, як справжнє благословення.

Меггі озирнулася навколо, вбираючи увагу в деталі своєї спальні: Меггі озирнулася навколо, вбираючи деталі своєї спальні: дерев'яні стіни, стіни, пофарбовані в блакитний колір, обрамлену обкладинку коміксів про Диво-жінку, яку її дорогий друг Девід Грін подарував їй у Вашингтоні після зустрічі з президентом Рузвельтом. Футляр, повний улюблених книг. Було добре бути вдома. Вона повернулася до ліжка, сіла поруч із Джоном, який тепер тихо хрпів. Вона нахилилася; від нього ледь чутно пахло сном, локонами після гоління з ромом та теплою білизною. «Доброго ранку», – прошепотіла вона йому на вухо.

rum aftershave and warm linen. «Good morning,» she whispered in his ear. His breathing didn't change. She gazed at him sleeping, his long eyelashes, the dark stubble on his jaw. She kissed him gently on the forehead. «Good morning.» A kiss on the cheek and still nothing. One on the lips. «Good morning...» With one arm, he swept her closer so she was on top of him, now giggling madly. «Good morning, you,» he murmured. But before they could kiss again, there was a loud banging on the bedroom door.

«*Mimi! Mimi! Mimi!*» called an insistent little voice. It was Griffin, her friends Chuck and Nigel's son, and Maggie's honorary nephew. The energetic toddler still couldn't quite say «Maggie.»

«Sleeping, Griff!» Maggie replied.

She heard her friend and flatmate Chuck – really Charlotte Ludlow – say in her lilting Irish accent,

«Come along, dear. Let Auntie Maggie be.»

She could hear Griffin's squealing protests as they made their way slowly and carefully down the creaking stairs.

«Feet take turns!» Chuck said to Griff.

«Feet take turns!»

When Maggie had moved into her late grandmother's house, she'd had no idea it would become a home to so many displaced by war. And while Chuck pretended to be scandalized by John's staying the night on occasion, Maggie clearly remembered the early days of Chuck's romance with Nigel – and how he'd come traipsing into the kitchen for a cup of tea, often clad only in Chuck's polka – dotted dressing gown.

There had also been Sarah, a ballet dancer for the Vic – Wells Ballet, who was now a Hollywood starlet. She'd recently moved to New York City to dance for the choreographer George Balanchine and audition for roles on Broadway.

And, of course, there had been Paige Kelly, her best friend from Wellesley, a Southern belle who'd worked as a typist for the

Його дихання не змінилося. Вона дивилася на нього, як він спить, на його довгі віії, темну щетину на щелепі. Вона ніжно поцілувала його в лоб. «Доброго ранку». Поцілунок у щоку – і все ще нічого. Поцілунок у губи. «Доброго ранку...» Однією рукою він притягнув її ближче, так що вона опинилася на ньому, тепер шалено хихикаючи. «Доброго ранку, тобі», – пробурмотів він. Але перш ніж вони встигли знову поцілуватися, у двері спальні голосно грюкнули.

«Мімі! Мімі! Мімі!» – лунав наполегливий дитячий голосочок. Це був Гріффін, син її друзів Чак та Найджела, а також почесний племінник Меггі. Енергійний малюк досі не міг правильно вимовити її ім'я.

«Сплю, Гріффе!» – відповіла вона.

Вона почула голос своєї подруги та сусідки по квартирі Чак – власне, Шарлотти Ладлоу – яка своїм мелодійним ірландським акцентом сказала:

«Ходімо, любий. Дай тітоньці Меггі відпочити.»

Їй було чути, як Гріффін обурено пищить, поки вони повільно та обережно спускаються скрипучими сходами.

«Ніжки по черзі!» – нагадала Чак Гріффіну.

«Ніжки по черзі!» – повторив малюк.

Коли Меггі переїхала в будинок своєї покійної бабусі, вона й гадки не мала, що він стане домівкою для багатьох, кого війна змусила залишити свої оселі. І хоча Чак удавала, що шокована тим, що Джон час від часу залишався на ніч, Меггі добре пам'ятала початок роману Чак із Найджелом – і як він частенько заходив до кухні по чашку чаю, нерідко вдягнений лише в її халат у горошок.

Тут також була Сара, балерина трупи Vic – Wells Ballet, яка згодом стала зіркою Голлівуду. Нещодавно вона переїхала до Нью – Йорка, щоб танцювати в постановках Джорджа Баланчина та проходити проби на ролі на Бродвеї.

І, звісно, була Пейдж Келлі, її найкраща подруга з Веллслі, справжня південна красуня, яка перед війною працювала друкаркою в посольстві США у Великій Британії при Джозефі Кеннеді.

United States's ambassador to Britain, Joseph Kennedy, before the war.

Oh, Paige, Maggie thought.

It had been enough years that the sharp pain of her friend's betrayal and death had softened, but it was always with her.

Before Maggie and John could resume their embrace, the telephone in the hall rang. John groaned and ran his hands through his curly, dark hair in frustration as Maggie shot out of bed.

«Just a second,» she called back.

«Could be work.»

The hall was cold, and she pulled her flannel robe closer around her.

«Hello,» she said into the black Bakelite receiver.

«Kim Philby.»

Harold Russell Philby, better known by his nickname, «Kim,» was never one to spend time chatting on the telephone.

«Hello, Kim.»

It felt strange to use the first name of the head of the Iberian Section of MI – 6. But he'd insisted, as he did with all his agents.

«Meet me at St. Ermin's today,» he told her in his crisp upper – crust English accent.

«Three o'clock.»

Maggie's stomach flipped in anticipation at the words.

«What's happened?»

«New intel. The bar.»

By which he meant Caxton.

She felt a tiny flicker of hope run through her like an electrical current. She didn't like to be idle, and wanted to do whatever she could to help the war effort. She'd been promised her own mission, but time and again it had been held up.

Maybe this time I'll have my shot?

«I'll be there.»

О, Пейдж...

Минуло вже достатньо років, щоб гострий біль від зради та загибелі подруги трохи притупився, але він завжди залишався з нею.

Перед тим як вони з Джоном могли продовжити свою ніжну мить, у коридорі задзвонив телефон. Джон зітхнув і роздратовано провів руками по своїх кучерявих темних пасмах, а Меггі миттєво підхопилася з ліжка.

«Секундочку!» – гукнула вона.

«Може бути по роботі.»

У коридорі було холодно, і вона міцніше загорнулася у свою фланелеву халатину.

«Алло?» – сказала вона в чорну телефонну трубку з бакеліту.

«Кім Філбі.»

Гарольд Рассел Філбі, більш відомий під прізвиськом «Кім», ніколи не був тим, хто витрачав би час на балачки телефоном.

«Привіт, Кім.»

Було трохи дивно звертатися на ім'я до голови Іберійського відділу MI – 6. Але він наполягав, як і з усіма своїми агентами.

«Зустрінемося сьогодні у St. Ermin's,» – сказав він своїм виразним аристократичним англійським акцентом.

«О третій.»

У Меггі в животі закрутився трепет очікування.

«Що сталося?»

«Нова розвідінформація. Бар.»

Під «баром» він мав на увазі Caxton.

У ній спалахнула крихітна іскра надії, мов електричний імпульс. Вона не любила сидіти без діла й прагнула зробити все можливе для війни. Їй обіцяли власне завдання, але раз за разом його відкладали.

Може, цього разу в мене буде шанс?

«Я буду там.»

У Лос – Анжелесі Меггі отримала звістку, що Шанель, з якою вона познайомилася під час завдання в Парижі в 1941 році, запросила

In Los Angeles, Maggie received news that Chanel, whom she'd met on a mission in Paris in 1941, had requested her «services» as a courier. Since then, she'd been training with SOE. She'd used the time to refresh her spy skills, return to fighting shape, and study Spain's history and politics, but she was more than ready to begin.

Still in bed, John stretched and yawned, letting the sheet fall to his waist, revealing broad shoulders and a lean torso.

«Does this mean you have to go?»

He gifted Maggie with one of his true smiles, a tender expression that lit up his face and made his brown eyes dance. It was the gentle and protective smile she'd fallen in love with, all those years ago. The look she was still in love with.

She grinned wickedly, then closed and locked the door.

«Not *quite* yet.»

Chapter Two

Gabrielle Bonheur Chanel, better known as «Coco,» took a deep breath, closed her eyes, and plunged her face into a sink filled with ice. Every morning, her maid fetched shards from the Hôtel Ritz Paris's bar and mixed them with rosewater.

As one of the world's most renowned couturiers and perfumers, Coco had revolutionized women's fashion by liberating them from heavy, ornate hats and restrictive corsets, instead dressing them in sleek, tailored jersey and boyish toppers. She had also designed costumes for the stage and screen, collaborating with Jean Cocteau, Sergei Diaghilev, and Pablo Picasso. However, it was Chanel No. 5, the perfume named after her lucky number, that made her fortune.

She counted to ten, twenty, thirty before finally lifting her head, gasping for air. Reaching for a towel – dyed a warm peach shade, as César Ritz believed it best complemented his guests' complexions – she gently blotted her skin. Her daily ice bath was

її як кур'єра. Відтоді вона тренувалася у Спеціальній операційній виконавчій службі (SOE). Вона використовувала цей час, щоб освіжити навички шпигунства, повернути собі бойову форму та вивчити історію й політику Іспанії, але була більш ніж готова почати.

Все ще в ліжку, Джон потягнувся і позіхнув, дозволивши простирадлу сповзти до пояса, оголюючи широкі плечі й стрункий торс.

«Це означає, що ти маєш йти?»

Він подарував їй одну зі своїх справжніх усмішок – ніжний вираз, що осяяв його обличчя й змусив карі очі засяяти. Це була та сама ніжна й захисна усмішка, у яку вона закохалася багато років тому. Усмішка, яку вона все ще кохала.

Вона хитро всміхнулася, потім зачинила й замкнула двері.

«Ще не зовсім.»

Другий розділ

Габріель Бонер Шанель, більш відома під псевдонімом «Коко», зробила глибокий вдих, заплющила очі й занурила обличчя в раковину, наповнену льодом. Щоранку їй покоївка приносила з бару готелю Ritz Paris шматочки льоду й змішувала їх із трояндовою водою.

Як одна з найвідоміших кутюр'є та парфумерок світу, Коко здійснила революцію в жіночій моді, звільнивши її від важких, вигадливих капелюхів та обмежувальних корсетів, одягнувши натомість елегантний, строгий трикотаж та хлоп'ячі топери. Вона також розробляла костюми для сцени та екрану, співпрацюючи з Жаном Кокто, Сергієм Дягілєвим та Пабло Пікассо. Однак саме Chanel No. 5, парфуми, названі на честь її щасливого числа, принесли їй статок.

Вона рахувала до десяти, двадцяти, тридцяти, перш ніж нарешті підняти голову, вдихаючи повітря. Взявши рушник – теплого персикового відтінку, який, за словами Сезара Рітца, найкраще підкреслював колір обличчя його гостей, – вона м'яко промокнула шкіру. Щоденна крижана ванна була її незмінним ритуалом, який, як

her ritual, one she believed stimulated circulation and reduced the bags under her eyes.

Despite her current elegance, Coco had been born into poverty in a charity hospital in Saumur, Maine – et – Loire, in western France. Her mother, a laundress, died of tuberculosis when Coco was only twelve. Abandoned by her itinerant peddler father, she and her siblings were sent to the orphanage at the Convent of Aubazine, where nuns taught her to sew.

At eighteen, she moved to a Catholic boarding house in Moulins, supporting herself as a seamstress by day while singing in a cabaret frequented by cavalry officers at night. It was there, performing «Ko Ko Ri Ko» and «Qui qu'a vu Coco,» that she earned the nickname «Coco.»

She met Étienne Balsan, a wealthy officer and heir to a textile fortune, in the nightclub. Becoming his mistress, she was introduced to a life of luxury on his estates. But her ambitions stretched beyond Balsan, leading her into an affair with his friend, Captain Arthur «Boy» Capel, who eventually financed her first hat shop in Paris.

Her romance with Boy lasted nine years, ending only with his tragic death in a car accident. Overwhelmed with grief, Coco channeled her sorrow into her work, designing hats and clothing for Paris's most fashionable women. Her empire soon expanded into perfume and jewelry.

Yet in 1940, after the fall of France, she shuttered her fashion house. Reichsmarschall Hermann Göring and his Luftwaffe officers had forcibly seized the Hôtel Ritz, transforming it into Nazi headquarters.

Before the war, Coco had lived at the Ritz in a lavish two – bedroom suite overlooking Place Vendôme in the city's prestigious first arrondissement. When the Nazis occupied Paris, she relinquished her suite and retreated to two small maids' rooms at the back of the hotel, just a block from her boutique and atelier

вона вірила, покращував циркуляцію крові й зменшував темні кола під очима.

Попри нинішню вишуканість, Коко народилася в злиднях, у благодійній лікарні міста Сомюр, департамент Мен і Луара, у Західній Франції. Її мати, праля, померла від туберкульозу, коли дівчинці було лише дванадцять. Батько, мандрівний торговець, покинув її разом із братами й сестрами, віддавши до сирітського притулку при монастирі в Обазіні, де черниці навчили її шити.

У вісімнадцять років вона переїхала до католицького пансіону в Мулені, вдень заробляючи на життя шиттям, а вночі виступаючи в кабаре, де збиралися кавалерійські офіцери. Саме там, співаючи Ко Ко Ри Ко і Qui qu'a vu Сосо, вона й отримала своє знамените прізвище.

У нічному клубі вона познайомилася з Етьєном Бальзаном, офіцером і спадкоємцем текстильного бізнесу. Ставши його коханкою, вона відкрила для себе світ розкоші. Але її амбіції сягали далі за Бальзана – так розпочався її роман із його другом, капітаном Артуром «Бой» Капелем, який згодом профінансував відкриття її першого капелюшного магазину в Парижі.

Їхні стосунки тривали дев'ять років, поки Бой не загинув у автокатастрофі. Розчавлена горем, Коко спрямувала всю свою енергію в роботу, створюючи капелюхи й одяг для найстильніших жінок Парижа. Її бізнес швидко розширився до парфумерії та ювелірної справи.

Однак у 1940 році, після падіння Франції, вона закрила свою модну імперію. Рейхсмаршал Герман Герінг і верхівка Люфтваффе захопили Hôtel Ritz Paris, перетворивши його на штаб – квартиру нацистів.

До війни Коко жила в Ritz у розкішному двокімнатному номері з видом на площу Вандом у першому окрузі Парижа. Після приходу нацистів вона відмовилася від апартаментів і переїхала в дві маленькі кімнати для служниць, що виходили вікнами на вузьку бруковану вулицю неподалік від її бутика на 31, rue Cambon. Хоча вона більше не створювала одягу, її магазин залишався відкритим, торгуючи

at 31, rue Cambon. Although she no longer designed clothing, her shop remained open, selling bottles of Chanel No. 5 to Nazi officers and French collaborators for their wives and mistresses.

Despite the turmoil, Coco maintained a life of luxury at the Ritz. She still had access to hot and cold running water, fine cuisine prepared by the hotel's chefs, and the comfort of an elegant residence. Many of her possessions – her blackamoor and Jacques Lipchitz sculptures, her silk divan, famously photographed by Horst – had been moved to the rooms above her boutique. But she kept her beloved Coromandel screens, their burnished surfaces painted with exotic birds and blossoms, mementos of her tragic love affair with Boy.

Even in the softly lit bathroom, Coco scowled at her reflection in the mirror. Nearing sixty, her beauty had hardened, shaped by war and years of excess. The deep furrows between her brows and lines around her mouth betrayed a life of displeasure and relentless smoking. Her slender neck bore the crepey texture of skin worn by the sun – whether from tanning on the Riviera's beaches or hunting in Scotland with her wealthy lovers. Too many cocktails, cigarettes, and nighttime morphine injections had left their mark.

She brushed her coal – black dyed hair into a perfect bob, accentuating her angular cheekbones. Carefully, she applied foundation, rouge, eyeliner, mascara, and a bold red lipstick, then dabbed herself with Chanel No. 5, touching the crystal stopper to her forehead, the hollow between her breasts, and behind each ear – an almost religious ritual.

From a drawer, she withdrew a gold – tooled leather box. Inside was a syringe and an ampoule of Sedol, a morphine – based painkiller.

«My precious,» she murmured, filling the needle and flicking it sharply to dispel any air bubbles. She squeezed out a few drops before injecting the fluid into her upper thigh. Just a

парфумами Chanel No. 5 серед німецьких офіцерів і французьких колаборантів для їхніх дружин та коханок.

Незважаючи на потрясіння, Коко підтримувала розкішне життя в готелі «Ріц». Вона все ще мала доступ до гарячої та холодної води, вишукану кухню, приготовану шеф-кухарями готелю, та комфорт елегантної резиденції. Багато її речей – її блакамур та скульптури Жака Ліпшица, її шовковий диван, відомий фотографією Хорста – були перенесені до кімнат над її бутиком. Але вона зберегла свої улюблені ширми «Коромандель», їхні поліровані поверхні яких були розписані екзотичними птахами та квітами, нагадування про її трагічний роман з Боєм.

Навіть у м'яко освітленій ванній кімнаті Коко дивилася на своє відображення в дзеркалі. Наближаючись до шістдесяти, її краса затверділа, сформована війною та роками надмірностей. Глибокі зморшки між бровами та зморшки навколо рота видавали життя, сповнене невдоволення та невпинного куріння. Її струнка шия мала крепову текстуру шкіри, потертої сонцем – чи то від засмаги на пляжах Рив'єри, чи від полювання в Шотландії з її багатими коханцями. Занадто багато коктейлів, сигарет та нічних ін'єкцій морфіну залишили свій слід.

Розчісуючи свої вугільно – чорні пасма у бездоганне каре, вона ретельно наносила тональний крем, рум'яна, підводку, туш та яскраву червону помаду. Нарешті, вона торкнулася кришталевим флаконом Chanel No. 5 чола, западини між грудьми й за вухами – як ніби робила хресне знамення.

Відчинивши шухляду, вона витягла золотистий шкіряний футляр. Усередині були шприц і ампула Sedol, морфінового препарату.

«Мій скарб», – прошепотіла вона, заповнюючи шприц і з силою клацнувши по ньому нігтем, щоб вигнати бульбашки повітря. Видавивши кілька крапель, вона встромила голку в стегно. Лише трохи, тільки щоб заспокоїти нерви.

little, just to steady her nerves – less than the doses she relied on to sleep.

Dropping her creamy silk robe to the floor, Coco walked naked to her closet. She selected a black suit from one of her prewar collections, its white chiffon collar and cuffs adding an austere elegance to her wiry frame. She completed the look with wedge heels, multiple strands of pearls, and an oversized black velvet beret.

Lighting a thin white Gitane, she inhaled deeply, watching the gray tendrils of smoke curl above her. Standing before her full – length mirror, she scrutinized herself with a critical eye.

«Not bad for a peasant,» she muttered in her husky voice.

Her breakfast tray sat untouched – black coffee and dry toast of no interest to her – but she did glance at *Le Monde*. *Fighting continues in Kirovograd*. Reading between the lines, she knew what it really meant: the Soviets had defeated the Germans and were advancing toward Poland.

She walked to the window, striking her signature pose – hips forward, one hand in her pocket, the other elegantly holding her cigarette. Though she had been born a peasant, raised as an orphan, trained as a seamstress, and once sung for her supper, she carried herself with the poise of royalty.

Today was crucial. Today, of all days, she had to appear impeccable – chic, feminine, aristocratic. And above all, confident. Because in truth, she was anything but. When the morphine wore off in the dead of night, she lay awake, staring at the ceiling, contemplating whether it would be easier to slit her wrists in the bathtub or put a gun in her mouth rather than wait for the Allies to come for her. She could feel them drawing closer.

Outside, the wind picked up, shaking the bare branches of the horse chestnut trees in the Place Vendôme. The crows, unsettled, took flight, cawing into the winter sky. Coco pressed her forehead against the cold glass, exhaling a long stream of

Скинувши кремовий шовковий халат на підлогу, Коко підійшла до шафи, вибравши чорний костюм із довоєнної колекції, оздоблений білим шифоном. Він ідеально підкреслював її худорляву фігуру. До нього вона підбрала туплі на танкетці, кілька ниток перлів і велетенський чорний оксамитовий берет.

Закурюючи тонку білу сигарету «Жітан», вона глибоко вдихнула, спостерігаючи за сірими цівками диму, що в'ються над нею. Стоячи перед своїм дзеркалом у повний зріст, вона критично розглядала себе.

«Непогано для селянки», – іронічно буркнула вона.

Її сніданок залишився недоторканим – чорна кава і сухий тост її не цікавили, – але вона все ж глянула на *Le Monde*. Бої тривають у Кіровограді. Читаючи між рядків, вона знала, що це насправді означало: радянські війська розгромили німців і рухалися в бік Польщі.

Вона підійшла до вікна, прийнявши свою фірмову позу – стегна висунуті вперед, одна рука в кишені, інша елегантно тримає сигарету. Хоча вона народилася селянкою, виросла сиротою, навчилася шити й колись співала заради шматка хліба, вона несла себе з королівською грацією.

Сьогодні було вирішальним днем. Саме сьогодні вона повинна виглядати бездоганно – елегантно, жіночно, аристократично. І, перш за все, впевнено. Бо насправді вона не почувалася такою. Коли дія морфію минала серед ночі, вона лежала, втупившись у стелю, розмірковуючи, що буде легше: перерізати собі вени у ванній чи приставити пістолет до рота, аніж чекати, поки за нею прийдуть союзники. Вона відчувала, як вони наближаються.

Ззовні здійнявся вітер, розхитуючи голі гілки каштанів на площі Вандом. Ворони, стривожені, знялися в небо, каркаючи в зимову темряву. Коко притиснула чоло до холодного скла, випускаючи довгий струмінь диму. Вона стояла біля цього вікна незліченну кількість разів, відколи почалася окупація, спостерігаючи, як змінюється світ зовні.

smoke. She had stood at this window so many times since the Occupation began, watching the world outside change.

A key turned in the lock. Startled, she spun around, exhaling in relief when she saw it was her lover, Baron Hans Günther von Dincklage.

Tall and blond, a decade younger than Coco, he was a *bon vivant* known among his friends as «Spatz» – Sparrow. A German aristocrat, an early supporter of Hitler, and an infamous playboy, he operated under the guise of a «special attaché» to the German Embassy in Paris. In reality, he was Abwehr Agent F – 8680.

When friends had criticized her for consorting with a Nazi, Coco had dismissed them with a smirk.

«Really, at my age, I can't be expected to check a man's passport.»

They had met in the Ritz's wine cellars during an air raid. She had been drawn to his half – English heritage, reminiscent of the world she had once inhabited with another lover, the Duke of Westminster. But she was not blind to reality. Once, Spatz's protection had shielded her in Nazi – occupied Paris, but the war's tide had shifted. The days of «Better Hitler than Stalin» in France were over. Reichsmarschall Göring and his officers had fled Paris, their posts now on the war – ravaged Eastern Front or in Italy. The powerful were leaving. Coco knew it was time to leave, too.

Spatz, usually composed, was uncharacteristically pale and tense. His jaw was tight as he looked at her.

«Darling,» Coco purred, crushing her cigarette in a crystal ashtray. She approached him, offering up one rouged cheek, then the other, for a kiss.

«It's still happening?» she asked, brushing a speck of lint from his lapel.

«Yes,» Spatz said in his smooth baritone. «The meeting's on.»

Ключ повернувся в замку. Вона здригнулася і різко обернулася, зітхнувши з полегшенням, коли побачила, що це її коханець – барон Ганс Гюнтер фон Дінклаг.

Високий, світловолосий, на десять років молодший за Коко, він був *bon vivant*, відомий серед друзів як «Spatz» – «Горобець». Німецький аристократ, ранній прихильник Гітлера і сумнозвісний плейбой, він діяв під прикриттям «спеціального аташе» при німецькому посольстві в Парижі. Насправді ж він був агентом Абверу F – 8680.

Коли друзі дорікали їй за зв'язок із нацистом, Коко лише насмішкливо відповідала:

«Серйозно, в моєму віці я вже не можу дозволити собі перевіряти паспорт кожного чоловіка.»

Вони познайомилися в винних погребах Ritz під час авіанальоту. Її привабила його наполовину англійська спадщина, що нагадувала їй світ, у якому вона колись жила з іншим коханцем – герцогом Вестмінстерським. Але вона не була сліпою. Колись захист Спатца забезпечував їй безпеку в окупованому Парижі, проте війна змінила хід подій. Дні, коли Франція віддавала перевагу Гітлеру перед Сталіним, минули. Рейхсмаршал Герінг та його офіцери покинули Париж, вирушивши на розорений війною Східний фронт або до Італії. Впливові особи тікали. І Коко знала – час йти і їй.

Спатц, зазвичай незворушний, цього разу був напрочуд блідий і напружений. Його щелепи були міцно стиснуті, коли він дивився на неї.

«Любий,» – замуркотіла Коко, затискаючи сигарету в кришталевій попільниці. Вона підійшла до нього, підставивши спочатку одну, потім іншу нафарбовану щоку для поцілунку.

«Все ще в силі?» – спитала вона, змахнувши пушинку з його лацкана.

«Так,» – відповів Спатц своїм оксамитовим баритоном. «Зустріч відбудеться.»

«Слава Богу.» Вона похитнулася від полегшення.

«Thank God.» She staggered slightly with relief.

Checking her lipstick one last time, she adjusted her hat, picked up her quilted alligator handbag, and let Spatz drape a heavy sable coat over her shoulders.

As they walked to the elevator, she declared with more confidence than she truly felt:

«Today, darling – today, we make history.»

Chapter Three

Maggie arrived at St. Ermin's Hotel just before three. A shabby, late Victorian red – brick mansion, set back from Caxton Street in Westminster, St. Ermin's was within walking distance of the abbey, Buckingham Palace, and St. James's Park. More important, however, it was located at the crossroads of all the British intelligence agencies: MI – 5, MI – 6, and Special Operations Executive were all close by.

It was a glorious winter day with bright, wind – scoured skies. As Maggie walked from the Tube stop, she felt her body tense in anticipation of meeting with Kim. Her shoulders braced as her stomach clenched. She recognized the feeling – excitement with a side of terror – and realized she'd missed it, missed going on missions, what she'd come to think of as work. She'd dressed carefully for their meeting, in a blue wool suit and white blouse, long navy coat with a patch at the elbows. Her face was schooled in a neutral expression, and she'd pulled back her glossy red hair in a low bun; one of her favorite hats was pinned on at a slant.

Chill gusts of wind blew dead leaves on the icy pavement into the gutter, over the curbs painted phosphorescent white to glow in the dark of the blackout. There they collected, along with newspapers, cigarette butts, and a tiny lost pink mitten.

Overhead, a giant barrage balloon loomed, buffeted by the winds. Billboards advertised Wardonian shaving blades and Guinness beer, and a government poster with British, American,

Перевіривши губну помаду востаннє, вона поправила капелюх, узяла стьобану сумочку з шкіри алігатора і дозволила Спатцу накинути її на плечі важку соболину шубу.

Коли вони прямували до ліфта, вона промовила голосом, сповненим більшої впевненості, ніж насправді відчувала:

«Сьогодні, любий, – сьогодні ми увійдемо в історію.»

Третій розділ

Меггі прибула до St. Ermin's Hotel трохи перед третьою. Цей пошарпаний червоний вікторіанський особняк, захований від людського ока на Caxton Street у Вестмінстері, знаходився в кількох хвилинах ходьби від абатства, Букінгемського палацу та St. James's Park. Але найголовніше, що він розташовувався на перехресті всіх британських розвідувальних служб: неподалік були штаб – квартири MI – 5, MI – 6 та Агенства спеціальних операцій

Це був чудовий зимовий день, небо сяло чистотою після вітру. Коли Меггі вийшла з метро, її тіло напружилось в очікуванні зустрічі з Кімом. Вона відчула, як стискаються плечі й напружується шлунок. Це знайоме відчуття – хвилювання впереміш зі страхом. Вона усвідомила, що скутила за цим, за місяцями, які тепер сприймала як свою роботу. Вона ретельно підготувалася до зустрічі: одягнула синій вовняний костюм, білу блузку, довге темно – синє пальто з латками на ліктях. Її обличчя зберігало нейтральний вираз, а блискуче руде волосся було зачесане у низький пучок; один із її улюблених капелюшків був закріплений під легким нахилом.

Пронизливі пориви вітру носили опале листя крижаною бруківкою й змітали його в стічні канави, поруч із газетами, недопалками й загубленою рожевою рукавичкою. Уздовж бордюрів, пофарбованих у фосфоресцентний білий, щоб світитися в темряві під час світломаскування, збиралося ще більше сміття.

Над головою коливався гігантський загороджувальний аеростат, побитий вітрами. Рекламні щити закликали купувати леза для гоління Wardonian і пиво Guinness, а також демонстрували урядовий плакат із

and Soviet flags choking a mustached figure: together we shall strangle Hitlerism!

Because of petrol rationing, there were fewer cars, trucks, and buses, and even more cyclists: middle – aged men in suits and fur homburg hats, women in trousers with their hair protected by knit caps. And there were always more Americans, shouting from transport vehicles or walking five abreast on the puddled pavements, cursing loudly and chewing gum.

The Yanks were welcomed in London, to be sure, yet also considered with suspicion as «overpaid, oversexed, and Over Here.» A freckle – faced boy, who couldn't have been more than ten, trumpeted the headlines at a corner newspaper stand: red army surrounds Kirovograd; drive into Poland gains 14 miles; US bombers again hit Germany

Finally, she thought.

Gaining more traction heading into Europe.

She remembered when Churchill made a speech about «the end of the beginning» of the war. Now it seemed as though it could, possibly, be the beginning of the end.

In front of St. Ermin's revolving doors, a man in uniform and a top hat nodded as she passed. Inside, the soaring ceiling of the lobby was a mass of smoke – stained rococo plasterwork, looking to Maggie like wedding cake fondant coated with ash. There were shabby tartan armchairs, drooping potted palms, and dusty chandeliers. A bellhop pushed a cart of battered leather trunks and suitcases to the elevators, and the air smelled of men's cologne, floor wax, and the restaurant's hot mutton and boiled potato special.

The Caxton Bar was British intelligence's not – so – secret annex, cozy and warm, with a low ceiling and a crackling fireplace. It was dim as well – the wartime low – voltage electricity bulbs barely glowed and the air was hazy with a curtain of smoke. As Maggie entered, she was aware of a palpable tension

британським, американським і радянським прапорами, що душили вусатого чоловіка: «Разом ми задушимо гітлеризм!»

Через нормування пального на вулицях було менше автомобілів, вантажівок і автобусів, але значно побільшало велосипедистів: чоловіки середнього віку в костюмах і фетрових капелюхах, жінки у штаних із волоссям, схованим під в'язаними шапками. І, звісно, скрізь були американці – голосно перекикувалися з транспортних засобів, йшли п'ятеро в рядок по мокрих тротуарах, жували гумку й лаялися.

Лондонці приймали янкі привітно, але й з часткою підозри, називаючи їх «переплаченими, надмірно сексуалізованими перебуваючими ТУТ.» Веснянкуватий хлопчик, якому не могло бути більше десяти, вигукував заголовки газет із кіоску на розі:

«Червона армія оточує Кіровоград!»

«Наступ у Польщі: ще 14 миль!»

«Бомбардувальники США знову атакують Німеччину!»

Нарешті, подумала вона.

Починається справжній рух у Європу.

Вона пригадала, як Черчилль у своєму виступі назвав це «кінцем початку» війни. Тепер їй здалося, що, можливо, це – початок кінця.

Перед обертовими дверима St. Ermin's чоловік у формі й циліндрі кивнув їй на знак привітання. Усередині висока стеля фойє була завішана сажистими рококо – барельєфами, що нагадували Меггі весільний торт, вкритий попелом. Пошарпані крісла в клітинку, зів'ялі пальми в горщиках, припалі пилом люстри. Коридором штовхали візок із пошарпаними шкіряними валізами. У повітрі витав запах чоловічого одеколону, мастики для підлоги й гарячої баранини з вареною картоплею з ресторану.

Saxton Bar був негласним штабом британської розвідки – затишний, теплий, із низькою стелею та потріскуючим каміном. Освітлення було тьмяним – лампи низької напруги в часи війни лише ледь жевріли, а повітря застинала завіса диму. Коли Меггі увійшла, вона відчула напружену атмосферу, що панувала тут. Більшість

and energy. Most of the patrons surreptitiously took her measure before going back to their conversations and drinks.

She gripped her purse; while she'd been to the Caxton many times before, this meeting felt slightly surreal. A well – muscled bald man behind the counter polishing coupe glasses looked up and smiled. Maggie knew from talking to him he was a former boxer.

«Welcome, Miss Hope!»

«Thank you, Mr. Jenkins! Good to see you again – how's your son?»

«Doing well!» He beamed.

«Just turned eighteen and joined the RAF. He's at flight school now.»

He's so young, she thought. Just a boy.

But she said,

«He'll make a splendid pilot. And when he returns – safe and sound – he can go back to studying maths.»

She gave a quirky half – smile.

«Maybe I'll do that someday, too.»

A girl can dream, after all.

Jenkins nodded. «God willing.»

«Indeed.»

Maggie scanned the room for Kim and found him in his usual seat: close to the fireplace, with his back against a wall, facing the entrance. It was the perfect place for a spy to keep an eye on everything.

Kim, a worn camel – hair coat draped from his shoulders, spotted her immediately. He held up one hand. «

Red!» he called. «Over here!»

Maggie felt warmed by Kim's smile and loosened her scarf as she walked over.

відвідувачів швидко оцінили її поглядом, перш ніж повернутися до своїх розмов і напоїв.

Вона міцніше стиснула сумку; хоча вона була тут уже багато разів, ця зустріч здавалася їй нереальною. За стійкою стояв кремезний лисий чоловік, поліруючи келихи для шампанського. Він підняв голову й усміхнувся.

«Ласкаво просимо, міс Гоуп!»

«Дякую, містере Дженкінсе! Рада знову вас бачити – як справи у вашого сина?»

«Чудово!» – розквітнув він у посмішці.

«Йому щойно виповнилося вісімнадцять, і він записався в Королівські ВПС. Зараз на навчанні в льотній школі.»

Він ще зовсім юний, подумала вона. Просто хлопчик.

Але сказала:

«Він стане чудовим пілотом. А коли повернеться – живий і неушкоджений – зможе повернутися до вивчення математики.»

Вона криво всміхнулася.

«Може, й я колись так зроблю.»

Дівчина завжди може мріяти.

Дженкінс кивнув.

«На все воля Божа.»

«Саме так.»

Меггі оглянула кімнату й знайшла Кіма в його звичному місці – біля каміна, спиною до стіни, обличчям до входу. Ідеальне місце для шпигуна, щоб мати все під контролем.

Він одразу помітив її.

«Ред!» – гукнув він. «Сюди!»

Меггі відчула, як її зігріває його усмішка, і розстебнула шарф, наближаючись.

«Як завжди, тримаєш аудиторію при своєму столі. І мушу зауважити – як говорила Анна з Зелених Дахів, це каштанове, а не руде.»

Кім підвівся й поцілував її в обидві щоки.

«Holding court from your usual table, I see. And I must say, in the immortal words of Anne of Green Gables, the hair's auburn, not red.»

Kim rose and pecked her on both cheeks.

«I don't know what an 'Anne of Green Gables' is,» he said with the slight stammer she found endearing, «but I'll take your word for it.»

She knew his voice and accent all too well from her time in the corridors of Number 10 Downing Street and Whitehall. She took the seat next to him, also with her back to the wall.

Of course Maggie had investigated Kim Philby; she researched everyone she worked with.

Kim was a major figure in British espionage. After Westminster School and then Trinity College at Cambridge University, he'd joined the Anglo – German Fellowship, a pro – fascist society formed in 1935 to foster closer understanding with Germany. He'd traveled regularly to Berlin on behalf of the fellowship, and even met Germany's foreign minister, Joachim von Ribbentrop.

Two years later Kim had become a war correspondent for *The Times* covering Spain's Civil War, reporting directly from the headquarters of Generalísimo Francisco Franco. He'd returned home in July 1939, after the Civil War ended. When Britain declared war on Germany in September, he denounced the Nazis and was recruited for MI – 6, eventually emerging as the new head of the section's Iberian Department.

She saw he was drinking his usual martini with three olives, stuffed with red pimentos.

«I've requested your pot of tea.»

Kim Philby, she thought, the man who makes a point to always remember everyone's drink.

«Usually, I'm the one asked to make tea for these meetings,» Maggie said as she settled, unbuttoning her coat,

«Не знаю, хто така ця Анна з якихось там Зелених Дахів,» – сказав він із легким заїканням, яке їй завжди подобалося, «але повірю тобі на слово.»

Вона чудово знала його голос і акцент – цей тон звучав у коридорах Number 10 Downing Street і Whitehall. Вона сіла поруч, так само спиною до стіни.

Звісно, вона перевірила Кіма Філбі. Вона вивчала всіх, з ким працювала...

Кім Філбі був ключовою фігурою в британській розвідці. Після Westminster School і навчання в Trinity College Кембриджського університету він вступив до Anglo – German Fellowship, пронацистської організації, створеної у 1935 році для зміцнення зв'язків із Німеччиною. Регулярно їздив до Берліна від імені цієї організації і навіть зустрічався з міністром закордонних справ Німеччини Йоахімом фон Ріббентропом.

Через два роки Кім став військовим кореспондентом *The Times*, висвітлюючи громадянську війну в Іспанії прямо зі штабу генералісимуса Франсіско Франко. У липні 1939 року, після закінчення війни, він повернувся до Британії. Коли у вересні Велика Британія оголосила війну Німеччині, Філбі публічно засудив нацистів і був завербований у MI – 6. Поступово він піднявся до посади керівника Іберійського відділу британської розвідки.

Вона помітила, що він пив свій звичний мартіні з трьома оливками, нафаршированими червоним перцем.

«Я замовив для тебе чайник чаю.»

Кім Філбі, подумала вона, людина, яка завжди пам'ятає напої всіх знайомих.

«Зазвичай у таких зустрічах чай доводиться готувати мені,» – зауважила Меггі, знімаючи пальто, стягуючи шкіряні рукавички й ховаючи їх у сумку. Край її сукні почав розпускатися.

Її шлунок голосно забурчав, і вона на мить замислилася, чи не замовити обідню страву закладу – гуску з м'ясного фаршу, яку подавали з розм'яклою квасолею і картоплею.

pulling off her leather gloves, and tucking them in her purse. The cuff of her dress was starting to fray. Her stomach growled and she thought of ordering the bar's lunch special – a lumpy mince, garnished with soggy beans and mushy potatoes, which suddenly smelled delicious. But there was work to be done.

Kim pushed back the long lock of hair that had fallen in front of his eyes.

«Not anymore.»

Nearly hidden under the coat and his worn Harris tweed jacket, he wore red suspenders, his old – school tie secured by a monogrammed pin.

Maggie said thank you as a waiter set down a tea tray in front of her, and placed the thick linen napkin in her lap.

Her lips twisted in a rueful smile as she remembered her days as Mr. Churchill's secretary and then as a rising agent. It had been only three years, but she felt so much older. What she'd seen, what she'd done, all weighed heavily on her. She wasn't the same; when she thought of her old self, it was as if she were gazing through Alice's looking glass. And she knew that when the war was over, she'd finally have to face her demons.

She dreaded it.

But not today, she thought.

«And how's Mr. Sterling?» Kim asked, leaning forward to pour strong black tea.

«John's well.»

Maggie smiled involuntarily, just saying his name. She accepted the scalding hot teacup and saucer, inhaling the fragrant steam.

«Back at Number Ten?»

Maggie took a sip.

«He is.»

Дивно, але зараз вона здавалася їй надзвичайно апетитною. Однак робота чекала.

Кім відкинув назад довгу пасмо волосся, що впала йому на лоба.
«Це більше не твій обов'язок.»

Під пальто і його потертим піджаком із гебридської вовни виднілися червоні підтяжки та стара шкільна краватка, закріплена шпилькою з монограмою.

Меггі подякувала офіціанту, коли той поставив перед нею тачку з чаєм, і поклала товсту ляну серветку на коліна.

Її губи смикнулися в ледь помітній іронічній усмішці, коли вона згадала свої дні на посаді секретаря містера Черчилля, а потім – початок її кар'єри в розвідці.

Минуло лише три роки, але вона почувалася набагато старшою. Те, що вона бачила, що робила – все це тяжіло над нею. Вона змінилася, і коли думала про себе в минулому, це було схоже на погляд крізь дзеркало Аліси. Вона знала, що коли війна закінчиться, їй доведеться нарешті зіткнутися зі своїми демонами.

Вона цього боялася.

Але не сьогодні.

«Як справи у містера Стерлінга?» – спитав Кім, нахилиючись, щоб налити їй міцного чорного чаю.

«Джон у порядку.»

Меггі несвідомо усміхнулася, щойно вимовила його ім'я. Вона прийняла гарячу чашку з паруючим напоєм.

«Він знову працює в Number Ten?»

Вона зробила ковток.

«Так, там.»

Джон мав супроводжувати її в місії до Іспанії, але отримав нові накази від свого колишнього керівника – самого прем'єра – міністра.

Це не було публічно відомо, але під час Тегеранської конференції з Рузвельтом і Сталіним Черчилль захворів на пневмонію і зараз

John was supposed to have joined her on this mission to Spain, but he'd received new marching orders from his former employer, the Prime Minister himself.

It wasn't known publicly, but while Winston Churchill had been at the Tehran Conference with President Roosevelt and Joseph Stalin, he'd contracted pneumonia and was currently convalescing in Marrakesh. When John had returned from Los Angeles, he'd been summoned back to Number 10, to manage things while the Boss was «away.»

At first, Maggie had been disappointed John wouldn't join her – he'd trained at Camp X in Canada and had his own experiences in espionage. They'd worked well together in Los Angeles. But she knew he was needed in London.

And what she would never say aloud was that perhaps he'd be safer at home as well.

She took another sip and looked around to make sure no one was in earshot. «Tell me about the current situation.»

«Things are still in flux.»

Kim spoke softly. «But moving quickly. The key to winning this war – and the subsequent peace – is Spain.»

He took a swig of his martini.

«On the surface, Spain's neutral. But it's always been aligned with Hitler, under Franco. Right now, with the way things are going, the country's direction's volatile. With the Allied advance from southern Italy, the partisans are changing sides. The worm's turning in our favor.»

Maggie set down her teacup.

«But at the Casablanca Conference, the Big Three stated outright they'd only accept unconditional surrender.»

Kim plucked an olive from his glass and popped it in his mouth.

«People say a lot of things in war.

проходив реабілітацію в Марракеші. Коли Джон повернувся з Лос – Анжелеса, його знову викликали в Number 10, щоб підтримувати порядок, поки «Бос» був відсутній.

Спочатку Меггі розчарувалася, що Джон не зможе приєднатися до неї – він пройшов підготовку в Camp X у Канаді й мав власний досвід шпигунства. Вони чудово працювали разом у Лос – Анжелесі. Але вона розуміла, що він потрібен у Лондоні.

І те, чого вона ніколи не сказала б уголос – можливо, там він буде в більшій безпеці.

Вона зробила ще ковток і обвела поглядом кімнату, щоб переконатися, що ніхто не підслуховує.

«Розкажи мені про ситуацію.»

«Все ще нестабільно,» – Кім говорив тихо. «Але розвивається швидко. Ключ до перемоги у війні – і післявоєнного світу – це Іспанія.»

Він зробив великий ковток свого мартіні.

«На поверхні Іспанія нейтральна. Але фактично вона завжди була на боці Гітлера, під правлінням Франко. Проте зараз, у світлі змін на фронті, її позиція хитка.

Завдяки наступу союзників з півдня Італії партизани починають змінювати сторону. Час працює на нас.»

Меггі поставила чашку.

«Але ж на конференції в Касабланці Велика трійка заявила, що прийме лише беззастережну капітуляцію.»

Кім дістав оливку з келиха й кинув до рота.

«На війні говорять багато чого.»

Формально союзники заявили, що вестимуть війну до повного знищення нацистської Німеччини. Але в певних колах вважалося, що війна вже затягнулася занадто надовго, і прийшов час для миру. Крім того, багато хто побоювався, що західна Європа може потрапити в руки Радянського Союзу.

«It was the Allies' clearly stated goal that the Axis powers be fought to their total defeat and surrender. But, in certain circles, it was felt the war had already gone on too long, and it was high time for peace. In addition, many believed it would be disastrous for Britain – and the United States – if western Europe fell into Soviet hands.

«Our mutual Parisian friend,» he said, «has heard from her sources Hitler will be removed soon.» Given the mission she'd been preparing for, Maggie read between the lines: he meant Coco Chanel.

«Mr. Churchill would never accept a separate peace deal with the Nazis,» Maggie stated flatly.

«No...» Kim's low voice was now almost a whisper.

«But there *are* those here who'd like to see Britain make this separate peace. They think it'll keep the Soviet Union from taking over Germany, France, and the rest as well. They're betting most people, like them, would rather see a fascist post – Hitler Europe than a communist one.»

Maggie shook her head.

«The Soviets are our allies. The Nazis are our enemies.»

Kim smiled, a real smile.

. «Let's go upstairs. There's someone I want you to meet.»

«Наша спільна паризька знайома,» – продовжив він, «отримала інформацію, що Гітлера незабаром усунуть.»

Меггі швидко зрозуміла натяк – йшлося про Коко Шанель.

«Містер Черчилль ніколи б не погодився на сепаратний мир із нацистами,» – відрізала вона.

Кім говорив майже пошепки.

«Так, але є ті, хто хоче, щоб Британія пішла на це. Вони вважають, що це стримає Радянський Союз від захоплення Німеччини, Франції та решти Європи. Їхній розрахунок простий: більшість людей, як вони, воліли б бачити фашистську Європу без Гітлера, ніж комуністичну.»

Меггі похитала головою.

«Радянський Союз – наш союзник. Нацисти – наші вороги.»

Кім посміхнувся.

«А тепер піднімемось. Є людина, з якою тобі потрібно зустрітись.»

Chapter 2. Representation of WWII realia in Ukrainian translation of Susan Elia MacNeal's book *The Last Hope*

2.1. The Last Hope by Susan Elia MacNeal review.

Susan Elia MacNeal (born 1968) represents a distinctive paradigm within contemporary American historical fiction, characterized by rigorous scholarly methodology combined with commercial literary sensibility. Her educational trajectory demonstrates an intellectual foundation that directly informs her literary practice: graduating cum laude with departmental honors in English Literature from Wellesley College in 1991, while cross-registering for mathematics courses at MIT, and subsequently completing the prestigious Radcliffe Publishing Course at Harvard University. This interdisciplinary academic background proves instrumental in understanding MacNeal's approach to historical reconstruction, where mathematical precision converges with literary artistry. MacNeal's professional formation within the publishing industry—beginning as assistant to novelist John Irving, followed by editorial positions at Random House, Viking Penguin, and Dance Magazine—provided her with comprehensive understanding of both literary craft and market dynamics. This dual perspective manifests in her ability to create commercially successful works that maintain scholarly integrity, bridging the traditional divide between academic and popular historical fiction.

The author's literary output demonstrates systematic evolution from non-fiction (*Wedding Zen: Calming Wisdom for the Bride*, 2004; *Infused: 100+ Recipes for Infused Liqueurs and Cocktails*, 2006) to the sustained fictional project that would define her career. The genesis of the Maggie Hope series in 2012 with *Mr. Churchill's Secretary*—now in its 23rd printing and recipient of both Edgar Award nomination and Barry Award recognition—established MacNeal's signature methodology of embedding fictional narratives within meticulously researched historical frameworks. The eleven-volume Maggie Hope cycle represents a sophisticated experiment in serialized historical fiction, tracing the protagonist's evolution from Churchill's secretary through mathematics tutor to Princess Elizabeth, ultimately to seasoned Special Operations Executive field agent. This character trajectory mirrors documented patterns of women's professional advancement during wartime, creating a fictional lens through which to examine broader sociological transformations.¹

MacNeal's integration of historical figures—Winston Churchill, Kim Philby, Isoroku Yamamoto, Princess (later Queen) Elizabeth II, and Coco Chanel—alongside fictional characters demonstrates sophisticated understanding of historiographical method. Rather than employing historical figures as mere decorative elements, MacNeal constructs narratives that illuminate unexplored aspects of documented relationships and events. For instance, the character John Sterling in *Mrs. Roosevelt's Confidant* draws directly from Roald Dahl's wartime intelligence work, while *The Paris Spy* incorporates substantial elements of Vera Atkins' experiences within SOE hierarchy.

«*The Last Hope*,» published as the series finale in May 2024, synthesizes the accumulated complexity of MacNeal's fictional universe while engaging with historically documented events of exceptional significance. Set in January 1944, the novel positions Maggie Hope within a dual mission structure: assessment and potential assassination of German physicist Werner Heisenberg during his Madrid lectures, combined with evaluation of Coco Chanel's intelligence value as potential double agent. The historical foundation underlying this narrative demonstrates MacNeal's characteristic research methodology. Heisenberg's 1944 Iberian lecture tour represents documented fact, as does Chanel's documented collaboration with German intelligence under the codename «Westminster» and her involvement in Operation Modellhut—the failed 1944 peace overture. MacNeal's innovation lies in

¹ MacNeal S. E. *The Last Hope* (Maggie Hope, #11). *Goodreads*. URL: <https://www.goodreads.com/book/show/197516636-the-last-hope> (date of access: 25.05.2025).

constructing plausible intersections between these disparate historical threads, creating fictional scenarios that illuminate documented ambiguities rather than resolving them definitively.

The novel's exploration of nuclear program intelligence reflects sophisticated engagement with historiographical debates surrounding the German Uranverein project. MacNeal avoids both the post-war tendency to dismiss German atomic research as inconsequential and the wartime Allied overestimation of German capabilities. Instead, she captures the epistemological uncertainty that characterized Allied intelligence assessments—the fundamental problem of acting upon incomplete information under conditions of extreme strategic consequence.

«The Last Hope» demonstrates MacNeal's mature synthesis of genre conventions with serious thematic investigation. The assassination directive confronting Maggie Hope functions as more than plot mechanism; it becomes the focal point for examining the moral complexities of preventive violence against civilian scientific personnel. This thematic emphasis resonates with post-1945 strategic literature concerning atomic weapons, while simultaneously interrogating the wartime ethical frameworks that legitimized such considerations. The bilateral structure involving Chanel creates additional thematic complexity. MacNeal positions the fashion designer as embodiment of opportunistic adaptation—survival through collaboration—contrasted against Maggie's consciously chosen patriotic service. This ideological juxtaposition transcends simple moral binaries, instead exploring the conditions under which different forms of agency become available to women operating within totalitarian constraints.

MacNeal's stylistic approach demonstrates evolution from her earlier works in the series. The prose maintains accessibility while incorporating increased intertextual density—historical documents, scientific discourse, and cultural artifacts function as embedded commentary rather than mere atmospheric detail. This technique creates what might be termed «documentary fiction,» where the boundary between primary source material and fictional narrative becomes deliberately permeable. Professional critical response to «The Last Hope» confirms MacNeal's achievement in balancing commercial appeal with literary substance. Publishers Weekly awarded the novel a starred review, praising it as «a gripping swan song for the bestselling Maggie Hope series» distinguished by «impeccable period detail and escalating stakes,» while Library Journal celebrated «a dynamite ending to a fantastic series» that «confronts espionage's human cost without melodrama». ²

Commercial performance validates this critical assessment: the novel achieved USA Today bestseller status, while maintaining strong reader engagement metrics (4.6/5 Amazon rating from approximately 1,400 reviews; 4.1/5 Goodreads rating from approximately 7,800 reviews). This sustained audience loyalty across more than a decade of serial publication suggests successful creation of what Benedict Anderson might term an «imagined community» of readers invested in MacNeal's historical reconstruction project. The novel's academic utility extends beyond entertainment value. MacNeal's methodology demonstrates how popular historical fiction can operationalize archival research to examine intersections between cultural and strategic histories—a contribution that complements rather than competes with scholarly discourse. Her treatment of women's intelligence work during WWII provides accessible entry point for broader historiographical discussions while maintaining factual accuracy regarding SOE operations and personnel demographics. ³

«The Last Hope» represents significant achievement within the historical mystery/espionage fiction genre, demonstrating evolution beyond conventional formulas toward more sophisticated historical engagement. MacNeal's approach differs markedly from both the romanticism of traditional historical fiction and the cynicism often characteristic of contemporary espionage literature. Instead, she creates what might be termed «historiographical fiction»—narrative that uses fictional scenarios to

² The Last Hope: A Maggie Hope Mystery Kindle Edition. *Amazon.com*. URL: <https://www.amazon.com/Last-Hope-Maggie-Mystery-ebook/dp/B0CG8CGYJG> (date of access: 25.05.2025).

³ The Last Hope. *Denver Public Library*. URL: <https://denver.overdrive.com/library/espanol/media/10092588> (date of access: 25.05.2025).

explore documented historical ambiguities and uncertainties. The series conclusion achieves conceptual completeness while avoiding false resolution. MacNeal concludes Maggie Hope's wartime service without imposing retrospective certainties onto historically ambiguous situations. This restraint reflects understanding that historical fiction's value lies not in providing definitive answers to historical questions, but in dramatizing the conditions under which historical actors made decisions without access to hindsight. «The Last Hope» and the broader Maggie Hope series represent sophisticated contribution to contemporary historical fiction, demonstrating how popular literature can engage seriously with historical methodology while maintaining broad readership appeal. MacNeal's achievement lies in creating a fictional framework that illuminates rather than distorts historical understanding, providing readers with both entertainment and genuine historical insight. The series' international translation into multiple languages (Czech, Japanese, Mandarin, Cantonese, Turkish, Italian, Russian, Portuguese, and Bulgarian) and optioning of television rights by Warner Bros. indicate recognition of MacNeal's success in creating historically grounded entertainment with global appeal. Future scholarly assessment of MacNeal's work will likely emphasize her role in establishing new standards for historical accuracy within popular fiction, while her commercial success demonstrates the existence of substantial readership for historically sophisticated popular literature. «The Last Hope» thus represents both culmination of sustained literary project and contribution to evolving understanding of how fictional narrative can serve historical education and commemoration. The novel's significance extends beyond genre boundaries, offering model for how contemporary authors might engage with historical memory in ways that respect both scholarly standards and popular accessibility. In an era when historical understanding faces increasing challenges from both deliberate distortion and simple neglect, MacNeal's work demonstrates the potential for literature to serve as bridge between academic knowledge and public understanding.

About the Author and the Novel

Susan Elia MacNeal is a contemporary American author best known for her historical fiction, particularly the *Maggie Hope* series. Her novels skillfully combine espionage, wartime intrigue, and rich historical detail, offering readers a compelling portrait of World War II through the lens of a female protagonist. MacNeal's background in journalism and editorial work informs her precise, fact-based approach to fiction. She frequently integrates real historical figures and events, providing both narrative engagement and educational insight.

The Last Hope: A Maggie Hope Mystery stands out as one of the most thematically intense installments in the series. The novel portrays complex wartime dynamics through the eyes of Maggie Hope, a British-American intelligence agent navigating missions of critical importance. Set against the backdrop of Nazi-occupied Europe and Allied intelligence operations, the book delves into political maneuverings, moral ambiguities, and personal sacrifice. What makes this work particularly significant for translation studies is its rich use of military-historical terminology, embedded within both dialogue and narrative description. The novel offers a multifaceted view of WWII from various perspectives — military, civilian, and diplomatic — all of which present unique challenges for accurate and culturally sensitive translation.

This research draws on selected passages from *The Last Hope* to examine how military and historical references are rendered in Ukrainian, focusing on the preservation of tone, terminology, and historical nuance. MacNeal's meticulous depiction of wartime realities and use of context-specific language make her novel an ideal subject for exploring translation strategies related to specialized lexicons and ideological content.

2.2. Text analysis and WWII realia characteristics

Realia in many scholars' works is represented as cultural category. Nedergaard-Larsen (1993, p. 238) referred it as a link connected with reality, words and phrases that are bound to their original culture. Lefevere (1993, p. 122) had similar definition of realia uncovering its origin from Latin as real things.

Ritva Leppihalme (2011) in her study of realia *In Translation Studies* (2011, p.126) states that the term realia is referred to concepts which that are definitely found in a source culture but not in a target culture while translation is provided from source culture to the target one.

Nedergaard-Larsen (1993, p. 211) presents four main categories of extralinguistic culture-bound problem types, that are actually, categories of realia. They are: geography, history, society and culture. Further, Kujamäki (1998, p. 26–27) revealed that category of society, contains the subcategories of industrial level/economy, social organization, politics, social conditions, and ways of life and customs.

By Zorivchak and further in different studies of Ukrainian scholars' realia was reflected in the same way as in foreign schools of translation studies. Moreover, this categorization of realia, called as classification was reflected in different Western European Studies representing the above four semantic fields but with detailed divisions, for example: toponyms as geographical terms; anthroponyms as peoples' names and ergonyms as names of organisations, etc. (Tkachuk, 2017)

The analysis of the first chapter of Susan Elia MacNeal's «The Last Hope» reveals a sophisticated deployment of World War II realia that function as essential building blocks for historical authenticity and narrative credibility. Based on systematic categorization, these realia demonstrate distinct functional patterns that serve both atmospheric and structural purposes within the text. The strategic distribution of realia across eight primary categories creates a multidimensional framework for historical reconstruction, where frequency of occurrence correlates directly with narrative significance. The highest-frequency realia in this category establish the fundamental power architecture of the Third Reich. Reichsführer, appearing 17 times throughout the chapter, functions as the primary identifier for Heinrich Himmler while simultaneously encoding the unique nature of Nazi hierarchical innovation. Unlike traditional military ranks, this title embodies the fusion of state and party apparatus that characterized Nazi governance. The frequent repetition reinforces Himmler's central role in the narrative while familiarizing readers with Nazi-specific terminology.

Table 2.2.1: Categorization of WWII realia by functional type

Category	Realia Examples	Function in Text	Historical Significance
Nazi Hierarchy & Organizations	Reichsführer, Sicherheitsdienst (SD), SS, Abwehr, Agent F-8680	Establishes authentic power structures and institutional competition	Reflects bureaucratic complexity of Nazi state apparatus
Ideological & Mystical Concepts	Parsifal, Teutonic knights, Ahnenerbe, Vril theory, black sun wheel, eternal flame	Creates atmosphere of pseudo-religious Nazi ideology	Demonstrates syncretism of mythology and political doctrine
Architectural & Geographical	Wewelsburg, SS Generals' Hall, Prinz-Albrecht-Strasse, North Tower	Materializes ideological concepts in physical space	Shows how architecture served propaganda purposes
Strategic & Military Operations	Unconditional surrender, separate peace, Casablanca Conference, Stalingrad, final solution	Provides historical context for narrative decisions	Anchors fiction in documented wartime developments

British Intelligence Infrastructure	MI-5, MI-6, SOE, St. Ermin's Hotel, Caxton Bar, Kim Philby	Establishes operational environment for protagonist	Reflects real structure of British intelligence services
Wartime Civilian Life	Blackout curtains, victory gardens, petrol rationing, barrage balloon, air raid	Creates authentic atmosphere of wartime hardship	Documents impact of total war on civilian population
Cultural & Academic References	Wonder Woman comic, Anne of Green Gables, Fibonacci sequence, MIT, Princeton	Grounds characters in specific cultural contexts	Shows persistence of intellectual life during wartime
Weapons & Technology	Fission bomb, long-range ballistic missile, Iron Cross First Class, cyanide capsule	Represents technological aspects of warfare	Captures both real and imagined German military capabilities

Sicherheitsdienst (SD) and Abwehr represent competing intelligence structures whose rivalry exemplifies the institutional chaos deliberately fostered by Nazi leadership. The text explicitly contrasts these organizations: «It was different from, and often in competition with, Wilhelm Canaris's more conventional military intelligence service, Abwehr.» This juxtaposition reveals how Nazi bureaucratic competition served Hitler's divide-and-rule strategy while creating the operational context for Schellenberg's character development. Agent F-8680, while appearing only once, carries disproportionate significance as Baron von Dincklage's operational designation. This seemingly minor detail demonstrates the text's commitment to procedural authenticity—real intelligence services did employ such numerical coding systems. The specificity of this reference elevates the narrative above generic spy fiction toward documented historical practice.

The concentration of mystical and ideological realia around the Wewelsburg setting creates what might be termed an «occult landscape» that materializes Nazi attempts to construct pseudo-religious legitimacy. Wewelsburg itself appears 8 times, functioning both as geographical location and ideological symbol. The text establishes this duality explicitly: «It was to be his own vision of Wagner's Parsifal, the place where he would raise up a new order of Teutonic knights, a brotherhood of the 'racially pure.'» Parsifal and Teutonic knights operate as cultural referents that reveal the syncretic nature of Nazi ideology—the appropriation of Germanic mythology and medieval symbolism to legitimize contemporary political structures. The irony that Schellenberg «had always questioned Himmler's obsession with a British king who fought Saxon invaders» demonstrates the internal contradictions of Nazi cultural appropriation. Physical manifestations of this ideology appear in black sun wheel, eternal flame, and the enormous dining hall inspired by stories of King Arthur and the Knights of the Round Table. These architectural elements transform abstract ideological concepts into tangible ritual spaces, illustrating how totalitarian systems employ material culture to normalize extremist beliefs.

Military and strategic realia provide essential historical anchoring for the fictional narrative. Unconditional surrender (3 occurrences) represents the Allied policy established at the Casablanca Conference (2 occurrences), creating the strategic context that motivates Himmler's desperate search for alternative solutions. The text explicitly connects these policies: «At the end of the Casablanca Conference in Morocco, the Allies had announced their decision to accept nothing less than the unconditional surrender of the Axis.» Stalingrad, though appearing only once, functions as a crucial temporal and psychological marker. The reference—»The Soviets had stopped the German advance at Stalingrad and forced the Sixth Army to surrender«—establishes the narrative's position within the war's turning point, when Nazi victory became impossible. Similarly, Hamburg air raid and defeats in North Africa and Italy accumulate to demonstrate German military collapse through documented historical

events. The final solution appears once but carries enormous moral weight, representing the genocidal program that makes any negotiated peace morally untenable for the Allies. Schellenberg's cynical suggestion to use «the lives of the remaining Jews» as bargaining chips reveals the depth of Nazi moral corruption while highlighting the practical obstacles to separate peace negotiations.

British intelligence realia create a parallel organizational structure that contrasts with Nazi institutional chaos. MI-5, MI-6, and SOE appear with medium frequency (2-5 occurrences each), establishing the systematic division of intelligence responsibilities that characterized British operations. St. Ermin's Hotel and Caxton Bar function as physical spaces where this institutional structure operates informally. Kim Philby (4 occurrences) serves multiple narrative functions simultaneously. As head of the Iberian Section, he provides institutional authorization for Maggie's mission. However, his historical identity as a Soviet double agent creates dramatic irony for informed readers, adding layers of complexity to every interaction with Maggie. The text's attention to his personal details—»his old-school tie secured by a monogrammed pin,» «red suspenders,» «slight stammer»—establishes his authentic upper-class background while foreshadowing his ultimate betrayal of that class system.

Civilian wartime realia provide atmospheric density that grounds the narrative in authentic period experience. Blackout curtains, victory gardens, and petrol rationing appear with low frequency but high impact, transforming abstract historical knowledge into sensory experience. The transformation of flower beds into «slumbering victory gardens» captures both practical adaptation and seasonal dormancy, connecting agricultural cycles with wartime necessities. Barrage balloon and air raid references maintain atmospheric tension while documenting London's defensive measures. The detail that American fighter planes fly overhead «probably on their way to Berlin» connects the London setting with active military operations, emphasizing the global scope of the conflict. Cultural references serve dual functions of character development and historical contextualization.

Wonder Woman comic connects Maggie to American cultural influence while Anne of Green Gables establishes her literary sensibility and defensive attitude toward her hair color. These seemingly minor details humanize characters while documenting cultural circulation during wartime. Academic realia—Fibonacci sequence, MIT, Princeton, Wellesley College—establish Maggie's intellectual credentials while highlighting gender discrimination in 1940s higher education. The detail that Princeton «didn't admit women—and had refused to admit her» provides specific historical context for women's educational limitations while motivating her alternative career path. References to fission bomb and long-range ballistic missile capture both German desperation and technological reality. These «wonder weapons» existed more in Nazi propaganda than actual development, reflecting the gap between political promises and scientific capability. Iron Cross First Class and other decorative military elements contrast with practical items like the cyanide capsule in Schellenberg's ring, illustrating the proximity of honor and suicide in Nazi military culture.

The distribution of realia frequency reveals MacNeal's strategic approach to historical fiction. High-frequency terms (Reichsführer, SS, Hitler) establish fundamental power structures and character relationships. Medium-frequency realia (Wewelsburg, MI-6, Kim Philby) provide essential plot context and institutional framework. Low-frequency but culturally loaded terms (final solution, Stalingrad, unconditional surrender) anchor the narrative in historically documented events and moral frameworks. This frequency distribution creates what might be termed «layered authenticity»—readers absorb high-frequency terms through repetition while encountering historically significant low-frequency terms at moments of maximum narrative impact. The strategy ensures both accessibility for general readers and credibility for those with extensive historical knowledge.

The systematic deployment of WWII realia in «The Last Hope» demonstrates sophisticated understanding of how historical fiction can achieve both entertainment value and educational function. By categorizing realia according to their organizational, ideological, strategic, and cultural functions, MacNeal creates a comprehensive framework for historical reconstruction that serves multiple narrative

purposes simultaneously. The strategic use of frequency ensures that readers become familiar with essential historical concepts while encountering more specialized knowledge at dramatically appropriate moments. This approach elevates the text above conventional historical fiction toward what might be termed «documentary fiction»—narrative that uses authentic historical detail to illuminate documented events and decisions rather than merely providing period atmosphere.

2.3. Techniques applied in the process of translation of military terminology, WWII cultural, historical realia into Ukrainian

The analysis of translation decisions in the first chapter of *The Last Hope* demonstrates a systematic approach to rendering the multi-layered structure of military-historical realia related to World War II. Main translation techniques classification chosen for translation of *The Last Hope* is Molina and Albir 18 categorized techniques of translation (Molina and Albir, 2002, p. 510). Nevertheless, having lots of toponyms, ergonyms and anthroponyms in the text of *The Last Hope*, additionally used classification of proper names translation by Peter Newmark, where techniques of translation proper names are detailed (Newmark, 2009).

Translation of Nazi Organizational Realia. The most complex group for translation consists of Nazi hierarchical and organizational structure realia, which carry both historical information and ideological significance.

The transcription of *Reichsführer* (MacNeal, 2024, p.3) – *рейхсфюрер* preserves the Germanic etymology of the term, which is fundamentally important for understanding Nazi ideology of the «thousand-year Reich, though, by Molina and Albir (2002, p.510) it is borrowing that preserves this title as an element of the SS pseudo-feudal hierarchy.

General Walter Friedrich Schellenberg... when he'd received word Reichsführer Heinrich Himmler wanted to see him (MacNeal, 2024, p.6) –

Генерал Вальтер Фрідріх Шелленберг... коли отримав повідомлення, що його хоче бачити рейхсфюрер Генріх Гіммлер.

All names were translated within their existed official translations and could be considered as established equivalents (Molina and Albir, 2002, p. 510) as they are reflected in historical dictionaries and encyclopedias.

he rose quickly to the top of the Sicherheitsdienst, the SS intelligence agency known as the SD (MacNeal, 2024, p.6)

– він швидко піднявся на вершину Sicherheitsdienst (СД), розвідувальної служби СС

A particularly interesting case is the dual strategy for Sicherheitsdienst, employing full transcription *зіхерхайтсдінст* in first usage followed by the abbreviation СД (Newmark, 2009). This technique ensures initial reader familiarization with the complete organization name while maintaining text readability in subsequent mentions. The original «he rose quickly to the top of the Sicherheitsdienst, the SS intelligence agency known as the SD» becomes «він швидко піднявся на вершину Sicherheitsdienst (СД), розвідувальної служби СС.»

Next example reveals known WWII organizations on Nazy Germany.

- *a shrine to the SS elite (MacNeal, 2024, p.7)*

– «святиню для еліти СС»

Similarly, Schutzstaffel – CC employs established equivalent (Molina and Albir, 2002, p. 510) of the universally known abbreviation, while Abwehr – Абвер maintains borrowing (Molina and Albir, 2002, p. 510) for this specific organization name that requires preservation of its distinctiveness from other intelligence services.

- *Wilhelm Canaris's more conventional military intelligence service, Abwehr* (MacNeal, 2024, p.7)
- «традиційнішої військової розвідки Абверу, очолюваної Вільгельмом Канарісом»
- *In reality, he was Abwehr Agent F-8680* (MacNeal, 2024, p.7)
- «Насправді ж він був агентом Абверу F-8680»

All these cases include translation of the same organisation name with borrowing and known names with established equivalent.

Translation of Ideological and Mystical Realia. Another category, ideological realia require particularly delicate handling, as they carry dual burdens of historical informativeness and ideological critique. While translating, we must preserve the original terminology to allow readers to understand how Nazi ideology functioned linguistically.

- *It was to be his own vision of Wagner's Parsifal* (MacNeal, 2024, p.8)
- *Він мав стати його власним вагнерівським «Парсифалем»*

The translation Parsifal – Парсифаль maintains the connection to Wagner's opera, which is critically important for understanding Nazi aesthetics. The text establishes this connection explicitly when «It was to be his own vision of Wagner's Parsifal, the place where he would raise up a new order of Teutonic knights, a brotherhood of the 'racially pure'» becomes «Він мав стати його власним вагнерівським «Парсифалем» – місцем, де рейхсфюрер створить новий орден тевтонських лицарів, братство «расово чистих». Teutonic knights – тевтонські лицарі employs a term established in Ukrainian historical terminology, ensuring immediate recognition of the historical context, though it was translated with established equivalent (Molina and Albir, 2002).

Another example of mystical realia is connected with previous and was translated with technique of established equivalent as it was stated before.

...raise up a new order of Teutonic knights» (MacNeal, 2024, p.8) – «створить новий орден тевтонських лицарів»

Historical names King Arthur and Knights of the Round Table also have translated official equivalents in Ukrainian language. Thus, established equivalents were used in their translation.

...enormous dining hall inspired by stories of King Arthur and the Knights of the Round Table, complete with inscribed silver plates and special chairs with hand-carved names (MacNeal, 2024, p.8)

– «величезна їдальня, натхненна легендами про короля Артура та лицарів Круглого столу»

This translation choice becomes particularly significant when contrasted with the paradoxical reference to King Arthur and the Knights of the Round Table – король Артур та лицарі Круглого столу, where British legendary tradition becomes a model for German Nazis. The original «There was an enormous dining hall inspired by stories of King Arthur and the Knights of the Round Table» becomes «У замку була величезна їдальня, натхненна легендами про короля Артура та лицарів Круглого столу, зі срібними тарілками, на яких були вигравірувані імена, і спеціальними стільцями з вирізьбленими вручну табличками» Besides, in the context, Modulation was used to change the angle of the story (Molina and Albir, 2002) from stories to more pathetic – legends.

-Embedded in the floor was a black sun wheel (MacNeal, 2024, p.8) – «на підлозі блищало чорне сонячне колесо»

While translating mystical realia, reduction of the word “embedded” was used to lighten the atmosphere of the environment.

«He crushed out the cigarette in a large silver cup, evocative of King Arthur's Holy Grail (MacNeal, 2024, p.8) – *Він розчавив цигарку у великій срібній чаші, що нагадувала Святий Грааль короля Артура*

The calque underscores this ideological contradiction, allowing readers to perceive the absurdity of Nazi cultural appropriations. Other mystical concepts follow similar patterns, with black sun wheel

– чорне сонячне колесо employing calque for occult symbols that materialized Nazi pseudo-religious concepts.

Translation of Strategic and Military Realia

Military terminology demonstrates the highest degree of standardization in translation decisions due to established international equivalents in Ukrainian military discourse. The translation unconditional surrender – беззастережна капітуляція demonstrates terminological accuracy, adequately conveying both the legal meaning and the historical context of Casablanca Conference decisions. The original «At the end of the Casablanca Conference in Morocco, the Allies had announced their decision to accept nothing less than the unconditional surrender of the Axis» becomes «Наприкінці Касабланкської конференції в Марокко союзники оголосили про своє рішення не приймати нічого, окрім беззастережної капітуляції країн Осі.» Similarly, separate peace – сепаратний мир uses calque based on international law terminology, while Casablanca Conference – Касабланкська конференція employs calque following historical nomenclature.

....accept nothing less than the unconditional surrender of the Axis... (MacNeal, 2024, p.15) – не приймати нічого, окрім беззастережної капітуляції країн Осі

....Germany's only chance of survival now is to negotiate a separate peace (MacNeal, 2024, p.21) – Єдиний шанс зараз Німеччини на виживання – це переговори про сепаратний мир

At the end of the Casablanca Conference in Morocco... (MacNeal, 2024, p.15) – Наприкінці Касабланкської конференції в Марокко

.....news of your – our – 'final solution' has reached Allied ears.... (MacNeal, 2024, p.21) » – «новини про ваше – наше «остаточне рішення» дійшли до вух союзників»

...a few still dreamed of a devastating new weapon – a fission bomb.... (MacNeal, 2024, p.20) » – «деякі з них усе ще мріяли про нову руйнівну зброю – бомбу на основі поділу атомного ядра»

Particular attention is required for translating final solution – остаточне рішення. Literal Translation preserves the euphemistic character of Nazi terminology, allowing readers to understand how bureaucratic language masked genocidal plans. The original «Alas, news of your – our – 'final solution' has reached Allied ears» becomes «На жаль, новини про ваше – наше «остаточне рішення» дійшли до вух союзників.» Structural Modulation is used to reach adequate rendering of the information into Ukrainian with big difference in English and Ukrainian language systems. Technical terms require more complex treatment, with fission bomb – бомба на основі поділу атомного ядра using descriptive translation for scientific accuracy, ensuring that Ukrainian readers understand both the technological concept and its historical significance

Translation of British Intelligence Realia

British intelligence terminology requires preserving institutional specificity while ensuring comprehensibility for Ukrainian readers unfamiliar with British administrative structures. The transcription of abbreviations MI-5 – MI-5 and MI-6 – MI-6 preserves international recognizability of these organizations. Alternative full translations would be cumbersome and historically inaccurate, as Ukrainian audiences are familiar precisely with the abbreviated forms. The source phrase «More important, however, it was located at the crossroads of all the British intelligence agencies: MI-5, MI-6, and Special Operations Executive were all close by» becomes «Але найголовніше, що він розташовувався на перехресті всіх британських розвідувальних служб: неподалік були штаб-квартири MI-5, MI-6 та Агенства спеціальних операцій.»

...at the crossroads of all the British intelligence agencies: MI-5, MI-6 (MacNeal, 2024, p.17) – «на перехресті всіх британських розвідувальних служб: неподалік були штаб-квартири MI-5, MI-6»

«Harold Russell Philby... head of the Iberian Section of MI-6 (MacNeal, 2024, p.18) » – «Гарольд Рассел Філбі... голова Іберійського відділу MI-6»

«MI-5, MI-6, and Special Operations Executive were all close by» (MacNeal, 2024, p.21) – «штаб-квартири MI-5, MI-6 та Агенства спеціальних операцій»

«head of the Iberian Section of MI-6»(MacNeal, 2024, p.23) – «голова Іберійського відділу MI-6»

«he told her in his crisp upper-crust English accent» – «сказав він своїм виразним аристократичним англійським акцентом»

Special Operations Executive – Агенство спеціальних операцій employs calque that accurately conveys the organization's functional purpose, while Iberian Section – Іберійський відділ uses calque for geographic specialization. The characterization of Kim Philby through class markers demonstrates sophisticated cultural translation, where the original «his crisp upper-crust English accent» becomes «його виразним аристократичним англійським акцентом. » Established equivalent аристократичний effectively conveys the class implications of «upper-crust» for Ukrainian readers, maintaining the social context that defined British intelligence services during this period.

Translation of Civilian Wartime Life Realia

Wartime civilian life realia require cultural adaptation while preserving historical specificity. These terms must convey both the material conditions and psychological atmosphere of wartime Britain. The established equivalent *blackout curtains* – *світломаскувальні штори* employs established Ukrainian military terminology, while the calque *victory gardens* – *сади перемоги* preserves the ideological component of British wartime propaganda. The original «what had once been flower beds were now slumbering victory gardens» becomes «а клумби у дворі спали у зимових садах.» The descriptive translation for crisscrossed strips of gummed paper – *перехрещені смужки паперу* explains the practical function while maintaining the specific wartime detail. The original «She looked past the crisscrossed strips of gummed paper on the glass panes» becomes «Вона подивилася повз перехрещені смужки паперу на шибках.»

«padded to the window to pull back the blackout curtains» (MacNeal, 2024, p.12) – «підійшла до вікна й відсунула затемнені штори»

«what had once been flower beds were now slumbering victory gardens» (MacNeal, 2024, p.8) – «а клумби у дворі спали у зимових садах»

«Because of petrol rationing, there were fewer cars» (MacNeal, 2024, p.13) – «Через нормування пального на вулицях було менше автомобілів»

«Overhead, a giant barrage balloon loomed» (MacNeal, 2024, p.14) – «Над головою коливався гігантський загороджувальний аеростат»

«She looked past the crisscrossed strips of gummed paper on the glass panes» (MacNeal, 2024, p.16) – «Вона подивилася повз перехрещені смужки паперу на шибках»

Translation of Cultural and Academic Realia

Cultural references require balancing preservation of original specificity with ensuring comprehensibility, particularly when dealing with culture-specific items that may not be familiar to Ukrainian audiences. The translation *Wonder Woman* comic – комікс про Диво-жінку adapts American cultural realia for Ukrainian audiences. The source text «the framed cover of a Wonder Woman comic her dear friend David Greene had given her in Washington» becomes «обрамлену обкладинку коміксів про Диво-жінку, яку її дорогий друг Девід Грін подарував їй у Вашингтоні.» *Anne of Green Gables* – Анна з Зелених Дахів uses the established Ukrainian translation of the novel title. The original dialogue «the hair's auburn, not red.' I don't know what an 'Anne of Green Gables' is,' he said» becomes «це каштанове, а не руде.' Не знаю, хто така ця Анна з якихось там Зелених Дахів,' – сказав він.»

«the framed cover of a Wonder Woman comic»(MacNeal, 2024, p.18) – «обрамлену обкладинку коміксів про Диво-жінку»

«I don't know what an 'Anne of Green Gables' is»(MacNeal, 2024, p.20) – «Не знаю, хто така ця Анна з якихось там Зелених Дахів»

«She'd been drawn to mathematical puzzles, fascinated by the Fibonacci sequence» (MacNeal, 2024, p.22) – «Її приваблювали математичні головоломки, захоплювала послідовність Фібоначчі»

«but at MIT, where she'd been accepted into the doctoral program» (MacNeal, 2024, p.26) – «але в Массачусетський технологічний інститут, де її прийняли на докторську програму»

«Not Princeton, as they didn't admit women» (MacNeal, 2024, p.14) – «Не Принстон, який не приймав жінок»

Academic and educational references require different approaches depending on familiarity levels. MIT receives full descriptive translation Массачусетський технологічний інститут for readers unfamiliar with the abbreviation, while Princeton – Принстон maintains transcription as a generally known name. The original «Not Princeton, as they didn't admit women – and had refused to admit her – but at MIT, where she'd been accepted into the doctoral program in mathematics» becomes «Не Принстон, який не приймав жінок – і відмовив їй, – але в Массачусетський технологічний інститут, де її прийняли на докторську програму з математики.» Mathematical terms like Fibonacci sequence – послідовність Фібоначчі use calque and established equivalents of scientific terminology, maintaining both accessibility and precision for readers with varying mathematical backgrounds.

Geographical names and architectural objects require preservation of original form with explanation of functional purpose, maintaining the authentic flavor of locations while ensuring reader orientation. The transcription Wewelsburg – Вевельсбург preserves original German pronunciation, important for historical object identification. The original «Schellenberg knew Wewelsburg well; Himmler had taken over the Renaissance castle early in the Nazis' rise to power» becomes «Шелленберг добре знав Вевельсбург. Гіммлер перебрав на себе цей ренесансний замок на початку приходу нацистів до влади.» Marylebone – Мерілебон adapts English naming to Ukrainian phonetics, as seen in «Yet in her bedroom in Marylebone, she smiled» becoming «Проте у своїй спальні в Мерілебоні вона посміхалася.»

Translation of Geographical and Architectural Realia

«Schellenberg knew Wewelsburg well»(MacNeal, 2024, p.7) – «Шелленберг добре знав Вевельсбург»
«Yet in her bedroom in Marylebone, she smiled» (MacNeal, 2024, p.12) – «Проте у своїй спальні в Мерілебоні вона посміхалася»

«Maggie arrived at St. Ermin's Hotel just before three»(MacNeal, 2024, p.17) – «Меррі прибула до St. Ermin's Hotel трохи перед третьою»

«The Caxton Bar was British intelligence's not-so-secret annex» (MacNeal, 2024, p.18) – «Caxton Bar був негласним штабом британської розвідки»

«her lavish two-bedroom suite overlooking Place Vendôme» (MacNeal, 2024, p.16) – «розкішному двокімнатному номері з видом на площу Вандом»

Particular complexity arises in translating Nazi euphemisms that masked criminal activity through neutral bureaucratic language. Preserving these linguistic manipulations is crucial for understanding how totalitarian regimes operate linguistically. Calque of final solution – остаточне рішення is critically important for understanding Nazi propaganda mechanisms. The euphemistic character of the term demonstrates how totalitarian regimes use language to mask crimes. Literal translation would eliminate this crucial insight into linguistic manipulation. Similarly, racially pure – расово чистих maintains calque for racist ideology, wonder weapons – чудо-зброя uses calque for propaganda terms, and Better Hitler than Stalin – краще Гітлер, ніж Сталін maintains calque for political slogans that reveals the ideological calculations underlying wartime diplomacy.

Translation of Euphemisms and Ideological Terms

«news of your – our – 'final solution' has reached Allied ears» (MacNeal, 2024, p.22) – «новини про ваше – наше «остаточне рішення» дійшли до вух союзників»

«a brotherhood of the 'racially pure'» (MacNeal, 2024, p. 20) – «братство «расово чистих»»

«While a few still dreamed of devastating new weapon» (MacNeal, 2024, p.15) – «Хоча деякі з них усе ще мріяли про нову руйнівну зброю»

«Himmler had sentenced countless Germans to the guillotine for 'defeatist talk'» (MacNeal, 2024, p.20) – «Гімлер засудив незліченну кількість німців до гільйотини за «поразницькі розмови»»

«The days of 'Better Hitler than Stalin' in France were over» (MacNeal, 2024, p.14) – «Дні, коли Франція віддавала перевагу Гітлеру перед Сталіним, минули»

Intimate domestic details require careful handling to maintain the authentic texture of wartime life while ensuring cultural comprehensibility. The descriptive translation bay rum aftershave – лосьйон після гоління з ароматом лавру provides specific sensory detail. The original «he smelled faintly of sleep and bay rum aftershave and warm linen» becomes «від нього ледь чутно пахло сном, лосьйоном після гоління з ароматом лавру та теплою білизною.» Child speech patterns require particular attention, where «Feet take turns!» – «Ніжки по черзі!» maintains the instructional tone while adapting to Ukrainian child language. The original «'Feet take turns!' Chuck said to Griff. 'Feet take turns!'» becomes «'Ніжки по черзі!' – нагадала Чак Гріффіну. 'Ніжки по черзі!' – повторив малюк.» In this situation Variation was used to render child's speaking.

Translation of Domestic and Personal Realia

«he smelled faintly of sleep and bay rum aftershave» (MacNeal, 2024, p.12) – «від нього ледь чутно пахло сном, лосьйоном після гоління з ароматом лавру»

«Maggie pulled on her robe and slippers» (MacNeal, 2024, p.15) – «Мегі накинула халат і капці»

«she said into the black Bakelite receiver» (MacNeal, 2024, p.18) – «сказала вона в чорну телефонну трубку з бакеліту»

«'Feet take turns!' Chuck said to Griff» (MacNeal, 2024, p.19) – «'Ніжки по черзі!' – нагадала Чак Гріффіну»

«now giggling madly» (MacNeal, 2024, p.14) – «тепер шалено хихикаючи»

Analysis of translation decisions reveals several strategic principles governing the translator's approach: historical authenticity through preservation of original terms for unique historical realia, cultural adaptation through use of established equivalents for universally known concepts, functional equivalence through selection of terms that convey functional purpose of objects, ideological neutrality through preservation of original stylistic coloring without moral evaluation, and accessibility balance through ensuring comprehensibility while maintaining scholarly precision. Systematic analysis demonstrates that the translator successfully balances historical accuracy with communicative effectiveness. The use of differentiated strategies depending on realia type ensures adequate transmission of both factological information and cultural-ideological context. Preservation of original forms for unique historical terms while adapting commonly used concepts creates optimal correlation between authenticity and accessibility for Ukrainian-speaking audiences.

The translation decisions demonstrate deep understanding of both source text specificity and target audience needs, enabling Ukrainian readers to adequately perceive the complex historical context of World War II through the lens of artistic narrative. The translator's systematic approach to different categories of realia ensures that historical fiction functions effectively as both entertainment and educational tool, maintaining the delicate balance between scholarly accuracy and popular accessibility that characterizes MacNeal's original work. The comprehensive analysis of translation techniques applied to WWII military terminology and cultural-historical realia in «The Last Hope» reveals a sophisticated methodological approach that successfully preserves historical authenticity while ensuring

communicative effectiveness. The translator's strategic deployment of transcription, calque, functional equivalents, and descriptive translation demonstrates professional competence in handling complex historical material, enabling Ukrainian readers to engage meaningfully with this important period of world history through accessible yet historically accurate fictional narrative.

Conclusions

The comprehensive analysis of translation strategies and techniques for rendering military terminology and cultural-historical realia of World War II in the Ukrainian translation of Susan Elia MacNeal's novel «The Last Hope» allows for the formulation of several key conclusions that illuminate both the specific challenges of translating historical fiction and the broader implications for cross-cultural transmission of historical memory. The research revealed a high level of professional competence by the translator in working with complex historical material that spans multiple cultural, linguistic, and ideological domains. The applied methodology is characterized by a systematic approach and differentiated use of translation techniques depending on the functional purpose and cultural-historical significance of specific realia. The translator successfully balances between preserving historical authenticity and ensuring communicative effectiveness for the Ukrainian-speaking audience, which is a key requirement for artistic-documentary literature on military-historical themes. This balance represents one of the most challenging aspects of historical fiction translation, as it requires simultaneous fidelity to historical accuracy, literary artistry, and target culture accessibility.

The categorization of realia by functional types demonstrated a complex multi-layered structure of historical references within the text that operates on several levels simultaneously. Nazi organizational realia, ideological concepts, British intelligence terminology, civilian wartime life realia, cultural and academic references, geographical and architectural elements, domestic and personal details, and class-based social markers form a comprehensive system of historical reconstruction where each element performs specific narrative functions while contributing to the overall authenticity of the historical atmosphere. This systematic deployment of realia creates what might be termed «documentary fiction,» where the boundary between primary source material and fictional narrative becomes deliberately permeable, allowing readers to experience historical events through authentic period detail rather than mere atmospheric decoration. Frequency analysis of term usage revealed the author's sophisticated strategic approach to realia distribution, demonstrating conscious manipulation of repetition patterns to achieve both familiarity and impact. High-frequency terms such as Reichsführer (17 occurrences), SS (9 occurrences), and Hitler (14 occurrences) create the foundation of plot structure and character relationships, ensuring that readers become thoroughly familiar with essential Nazi power structures through repetitive exposure. Medium-frequency terms including Wewelsburg (8 occurrences), MI-6 (5 occurrences), and Kim Philby (4 occurrences) provide crucial institutional context and plot development without overwhelming readers with unfamiliar terminology. Low-frequency but culturally significant terms such as final solution, Stalingrad, and unconditional surrender (1-3 occurrences each) add historical weight at strategically chosen narrative moments, creating maximum impact through careful placement rather than repetitive emphasis. Though, to sum up, the biggest groups of realia are as follows:

- Nazi Organizational Realia (15 %)
- Ideological and Mystical Realia (13 %)
- Strategic and Military Realia (12%)
- British Intelligence Realia (10 %)
- Civilian Wartime Life Realia (12 %)
- Cultural and Academic Realia (11%)
- Geographical and Architectural Realia (13%)
- Euphemisms and Ideological Terms (7%)
- Domestic and Personal Realia (7 %).

Analysis of translation techniques revealed five primary strategies employed with remarkable consistency and professional judgment. Transcription serves as the primary method for unique historical concepts without direct equivalents in Ukrainian, preserving the authentic Germanic or English character of terms while adapting them to Ukrainian phonetic patterns.

The systematic analysis reveals several overarching principles that govern effective translation of historical realia. Historical authenticity requires preservation of original terms for unique historical concepts that have no direct equivalents, ensuring that readers encounter authentic period terminology rather than anachronistic modern substitutions. Cultural adaptation demands use of established equivalents for universally known concepts, preventing unnecessary foreignization while maintaining historical accuracy. Functional equivalence guides selection of terms that convey operational purpose of institutions and objects, enabling reader comprehension without sacrificing specificity. Ideological neutrality ensures preservation of original stylistic coloring without imposing contemporary moral judgments, allowing readers to form independent conclusions about historical events and decisions.

Accessibility balance maintains comprehensibility while preserving scholarly precision, ensuring that historical fiction serves both entertainment and educational functions effectively. The conducted research confirms that effective translation of military-historical realia requires not only sophisticated linguistic competence but also deep understanding of historical context, cultural peculiarities of the epoch, and complex ways in which different types of realia function within literary texts to create authentic historical atmosphere. The translator of «The Last Hope» demonstrates exceptional professional mastery in all these aspects, creating a Ukrainian text that preserves both educational value and artistic appeal of the original while adapting successfully to target culture expectations and linguistic norms. The research results have significant practical implications for theory and practice of translating historical fiction, particularly works dealing with traumatic or controversial historical periods. The identified patterns and principles can be applied when translating other works of military-historical themes, while the developed typology of translation strategies for different categories of realia can serve as a methodological foundation for further research in this specialized field. The study demonstrates how careful attention to translation strategies can preserve the educational function of historical fiction while ensuring broad accessibility for target audiences.

Prospects for future research include investigating translation of realia from other historical periods to determine whether similar patterns emerge across different temporal contexts, comparative analysis of translation strategies across different target languages to understand how cultural distance affects translation choices, and empirical studies examining the impact of translation decisions on target audience perception of historical context and educational outcomes. Of particular interest is research into adaptation of military-historical realia for different age and educational groups of readers, which has important significance for understanding how historical knowledge is transmitted through popular literature and how translation choices affect historical memory formation in target cultures.

The following translation techniques were used into provide better rendering of WWII realia to the target audience: Calque (17%), Borrowing (12%), Established equivalent (12%), Literal translation (13 %), Modulation (11%), Description (15%), Variation (9%), Adaptation (11 %).

The findings suggest that successful translation of historical fiction requires translators to function not merely as linguistic mediators but as cultural historians and educators who understand their role in preserving and transmitting historical memory for future generations. The sophistication and consistency of translation strategies employed in «The Last Hope» demonstrate how professional excellence in historical fiction translation can serve broader social purposes while maintaining the literary quality and entertainment value that ensures wide readership and cultural impact.

List of References

1. Aboh, R. (2018). *Language and the construction of multiple identities in the Nigerian novel*. NISC (Pty) Ltd.
2. Allied Translator and Interpreter Section (ATIS) publications. (n.d.). Home | Australian War Memorial.
<https://www.awm.gov.au/collection/C2132363#:~:text=Allied%20Translator%20and%20Interpreter%20Section,as%20to%20assist%20in%20interrogations>
3. Baker, M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. 3rd edition. Taylor & Francis Group.
4. Butkuvienė, K., & Petrulionė, L. (2023). Diachroninis vertimo normų tyrimas literatūros diskurso pavyzdžiu. Vertimo studijos. <https://doi.org/10.15388/vertstud.2023.2>
5. Calders, D. C. (2021). A proposed methodology for analysing the translation of prose fiction texts with a narratively bound ironic component. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v0i9.262>
6. Chaika, O. (2025). Translation as a strategic tool in cross – cultural communication: countering Russian propaganda and preserving Ukrainian identity. 1 – https://www.researchgate.net/publication/388631032_TRANSLATION_AS_A_STRATEGIC_TOOL_IN_CROSS_CULTURAL_COMMUNICATION_COUNTERING_RUSSIAN_PROPAGANDA_AND_PRESERVING_UKRAINIAN_IDENTITY.
7. Chakhachiro, R. (2016). Contribution of prosodic and paralinguistic cues to the translation of evidentiary audio recordings. *The International Journal of Translation and Interpreting Research*. <https://doi.org/10.12807/ti.108202.2016.a04>.
8. Department of Defense. (2010). Joint publication 1 – 02: Department of Defense dictionary of military and associated terms (as amended through April 2010). U.S. Government Printing Office. https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1_02_april2010.pdf#:~:text=NATO%20Standardization%20Agreement%20,a
9. Department of Defense. (2017). DOD dictionary of military and associated terms (as of March 2017). U.S. Government Printing Office. p. 394. <https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf#:~:text=,documents%20also%20require%20standardized%20terminology>
10. Department of the Army. (1983). Army regulation 310 – 25: Military publications – Dictionary of United States Army terms. U.S. Government Printing Office. <https://irp.fas.org/doddir/army/ar310-25.pdf>
11. Echoes of World War I. (2017). By Mr. Bernard W Tate (USACE) U.S. Army. [https://www.army.mil/article/197973/echoes_of_world_war_i#:~:text=5%20/%207%20Show%20Caption,Army\)%20VIEW%20ORIGINAL](https://www.army.mil/article/197973/echoes_of_world_war_i#:~:text=5%20/%207%20Show%20Caption,Army)%20VIEW%20ORIGINAL)
12. Fanning, W. J. (1997). The Origin of the Term «Blitzkrieg»: Another View. *The Journal of Military History*, 61(2), 283. <https://doi.org/10.2307/2953968>
13. Fata, I. A., Jannah, M., Daud, B., Muktabar, F., & Wahyuni, S. (2022). Investigating translation strategies in Indonesian best seller novel. *Englisia: Journal of Language, Education, and Humanities*. <https://doi.org/10.22373/ej.v9i2.11804>

14. Fedorenko, S. V., & Bernadina, A. V. (2021). General characteristics of the professional language of the military sphere (based on English language material). *Nova filologîa*, (83), 257 – 262. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-83-37>
15. Gambier Y. (2011). *Handbook of Translation Studies*. John Benjamins Publishing Co.
16. Harding Project Substack. (2024, October 22). A Short History of the U.S. Army's Dictionary. Harding Project Substack | Zachary Griffiths | Substack. <https://www.hardingproject.com/p/a-short-history-of-the-us-armys-dictionary>
17. Harkusha, D. R. (2019). Important issues of literary translation theory [Thesis, Kyiv national university of technology and design]. ErKNUTD. <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/13189>
18. Harris, J. P. (1995). Debate The Myth of Blitzkrieg. *War in History*, 2(3), 335 – 352. <https://doi.org/10.1177/096834459500200306>
19. House, J. (2014). Translation Quality Assessment: Past and Present. In *Translation: A Multidisciplinary Approach*. Palgrave Advances in Language and Linguistics (pp. 241 – 264). Palgrave Macmillan. https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1057/9781137025487_13
20. How To Teach Literature Skills in the Classroom. (2025). Indeed Editorial Team. <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/how-to-teach-literature-skills>
21. Ibrahim, I, T., Ismail, T, Al Rawashdeh, A, Alsalhi, N, R., Al – Qatawneh, S, S., Aljarrah, K., Alqawasmi, A., Tulio, M. (2023). A Study of Consistency in English – Arabic Subtitling of Military Ranks: Black Hawk Down Film as a Case Study. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*, 9(2), 258 – 266. (n.d.). [https://www.researchgate.net/publication/380396671_A_Study_of_Consistency_in_English – Arabic_Subtitling_of_Military_Ranks_Black_Hawk_Down_Film_as_a_Case_Study](https://www.researchgate.net/publication/380396671_A_Study_of_Consistency_in_English-Arabic_Subtitling_of_Military_Ranks_Black_Hawk_Down_Film_as_a_Case_Study)
22. kamikaze. (n.d.). Britannica Kids. <https://kids.britannica.com/students/article/kamikaze/327909#:~:text=kamikaze%20,The%20term%20means%20»divine>
23. Klaudy, K. (2007). *Languages in Translation*. Scholastica. <https://mek.oszk.hu/21900/21993/21993.pdf>.
24. Kulikova, M. N. (2020). Translation Strategies for Speech Features of Characters in Fictional Texts (a Case Study of Speech of Upper Class Representatives). *Discourse*, 6(1), 129 – 137. <https://doi.org/10.32603/2412-8562-2020-6-1-129-137>
25. Leleka, T. O. (2023). The features of culture – bound words translating. *Research bulletin. Series: Philological sciences*, (206), 72 – 77. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-10>.
26. Leppihalme, Ritva. 2001. “Translation strategies for realia.” In *Mission, Vision, Strategies, Values: A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*, Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (eds), 139–146. Helsinki: Helsinki University Press.
27. MacNeal, S. E. (2024). *Last Hope: A Maggie Hope Mystery*. Random House Publishing Group.
28. Mandel, E. (1986). The meaning of the Second World War. <http://digamo.free.fr/mandel86ww.pdf>
29. Mega, A. (2024). Methods and Techniques for Teaching English Literature. https://www.researchgate.net/publication/378913738_Methods_and_Techniques_for_Teaching_English_Literature

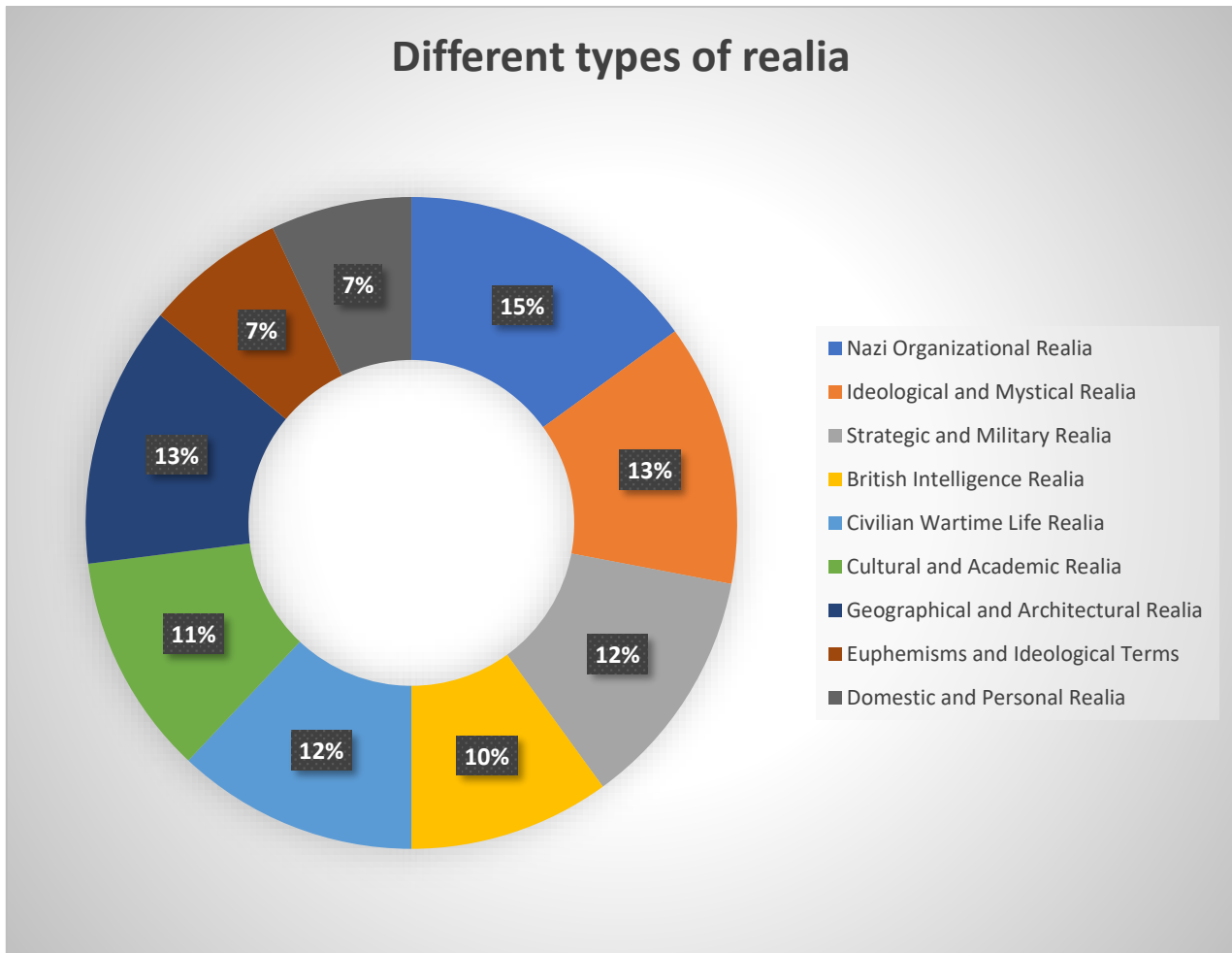
30. Meiliana, S. (2020). The implementation of literary works In teaching literary translation. *EDUTEC : Journal of Education And Technology*, 4(1), 28 – 40. <https://doi.org/10.29062/edu.v4i1.81>
31. Michael, R., & Doerr, K. (2002). *Nazi – Deutsch/Nazi German*. Greenwood Press. <https://www.arild-hauge.com/PDF/NS-ordliste.pdf>.
32. Mintsis, E. Y., & Telegina, N. I. (2024). Literary stylistics and translation strategies in literary translation. Ivano – Frankivsk: Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. <https://kaf.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/89/2024/11/navchalnyj-posibnyk-literary-stylistics-and-translation-strategies-in-literary-translation-1.pdf>
33. Molina L. & Amparo Hurtado Albir (2002). *Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach*. *Meta Journal des traducteurs* 47(4):498 (2002). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/272899204_Translation_Techniques_Revisited_A_Dynamic_and_Functionalist_Approach
34. Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies* (4 – th ed.). Routledge. [https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1137147/mod_resource/content/2/Introducing%20Translation%20Studies%20Theories%20and%20Applications%20by%20Jeremy%20Munday%20\(z-lib.org\).pdf](https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1137147/mod_resource/content/2/Introducing%20Translation%20Studies%20Theories%20and%20Applications%20by%20Jeremy%20Munday%20(z-lib.org).pdf).
35. Musurmanova, S. (n.d.). Functional and semantic analyses of military terms. *European Journal of Humanities and Educational Advancements*, 3(8), p/ 132 – 134. <https://scholarzest.com/index.php/ejhea/article/view/2562>
36. Newmark, P. (1988). *A Textbook Of Translation*. [http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20\(1\).pdf](http://ilts.ir/Content/ilts.ir/Page/142/ContentImage/A%20Textbook%20of%20Translation%20by%20Peter%20Newmark%20(1).pdf).
37. Nedergaard-Larsen, Birgit. 1993. “Culture-bound problems in subtitling.” *Perspectives: Studies in Translatology* 2: 207–241.
38. Nord, C. (2005). *Text analysis in translation : theory, methodology, and didactic application of a model for translation – oriented text analysis*. Rodopi. <https://archive.org/details/textanalysisintr0000nord>.
39. Onomejoh, P., Ehigie, D., Osakpolo, I., & Jimoh Junior, J. J. (2024). Navigating Cultural Sensitivity in Translation: The Role of Interpersonal Communication in Translating Sensitive Narratives. *Journal of Science and Knowledge Horizons*, 4(02), 204 – 229. <https://doi.org/10.34118/jskp.v4i02.4020>.
40. Saunders, G. E. (2014). NATO/International standardization: Impact of NATO agency reform on NATO standardization. *Defense Standardization Program Journal*, October/December 2014. Defense Standardization Program Office., 52. <https://www.dsp.dla.mil/portals/26/documents/publications/journal/141001-dspj.pdf#:~:text=The%20activity%20overseen%20by%20the,4%20DSP%20JOURNAL%20October/December%202014>
41. Shchupak, I. Ya. (2016). Ukrainians – Saviors of Jews during the Holocaust. *Pages of History*, (34), 128 – 141. <https://historypages.kpi.ua/article/view/86711/82279>
42. Siegel, A., Vance, M., & Nilsson, D. (2024). Military English language education: a scoping review of 30 years of research. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 1 – 19. <https://doi.org/10.1080/17501229.2024.2370986>
43. Susen, S. (2024). Twenty – Five Theses on the Task of the Translator: With, against, and beyond Walter Benjamin. *Revista Portuguesa de Filosofia*, 80(1 – 2), 197 – 270. https://doi.org/10.17990/rpf/2024_80_1_0197.

44. The Code Talkers' Legacy: Native Languages Helped Turn the Tides in Both World Wars | NMAI Magazine. (2020). NMAI Magazine. <https://www.americanindianmagazine.org/story/code-talkers-legacy-native-languages-helped-turn-tides-both-world-wars#:~:text=The%20Code%20Talkers%20Legacy:%20Native,Many%20terms%20were%20based>
45. Translating and Interpreting the Nuremberg Trials | The National WWII Museum | New Orleans. (2020, November 29). The National WWII Museum | New Orleans. <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/translating-and-interpreting-nuremberg-trials#:~:text=the%20aforementioned%20German%20sentence%20structure,,personalities%20also%20influenced%20their%20effectiveness>
46. Ukpong, D. E. (2017). Social and Cultural Barriers in Translation. *Human and Social Studies*, 6(1), 77 – 87. <https://doi.org/10.1515/hssr-2017-0006>.
47. Ukrainska Pravda. (2023, August 28). EU lacks translators for Ukrainian military training. <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/08/28/7417391/#:~:text=Details:%20As%20the%20head%20of,the%20number%20one%20problem>
48. United States War Department. (1944). TM 20 – 205: Dictionary of United States Army terms. U.S. Government Printing Office., 323. <https://archive.org/details/TM20-205/page/n21/mode/2up>
49. Unsung Heroes of Justice: The Translators and Interpreters of the Nuremberg Trials. (2021). Holocaust Centre North. <https://holocaustcentrenorth.org.uk/blog/unsung-heroes-of-justice/#:~:text=The%20Translators%20and%20Interpreters%20of,is%20a%20popular%20English%20equivalent>
50. Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility*. https://www.academia.edu/25783955/Venuti_The_Translators_Invisibility_A_History_of_Translation
51. Vrabel, T. T. (2022). Methods and techniques of translating English legal terms. *Transcarpathian Philological Studies*, 1(26), 192 – 197. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.26.1.37>
52. What is another word for Lebensraum? | Lebensraum Synonyms – WordHippo Thesaurus. (2025). WordHippo. <https://www.wordhippo.com/what-is/another-word-for/Lebensraum.html>
53. Yablochnikova, V. (2023). Translation peculiarities of the military terminology. *International Humanitarian University Herald. Philology*, (61), 246 – 249. <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2023.61.54>
54. Yadav, M. (2023). Learning strategies for English Literature: An Overview. 1, 79 – 89. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10591799>
55. Yerxa, D. A. (2011). Military History at the Operational Level: An Interview with Robert M. Citino. *Historically Speaking*, 12(3), 10 – 12. <https://doi.org/10.1353/hsp.2011.0039>
56. Зорівчак Р. П. (1989). Реалія і переклад (на матеріалі англomовної літературних перекладів української прози. Львів: Вид-во при Львів. ун-ті.
57. Ткачук Т. І. (2017). Realia Types and Strategies of their translation in frame of cultural translation. *Науковий Вісник Міжнародного Гуманітарного університету Сер: Філологія*. 2017. № 30. Том 2.

APPENDICES

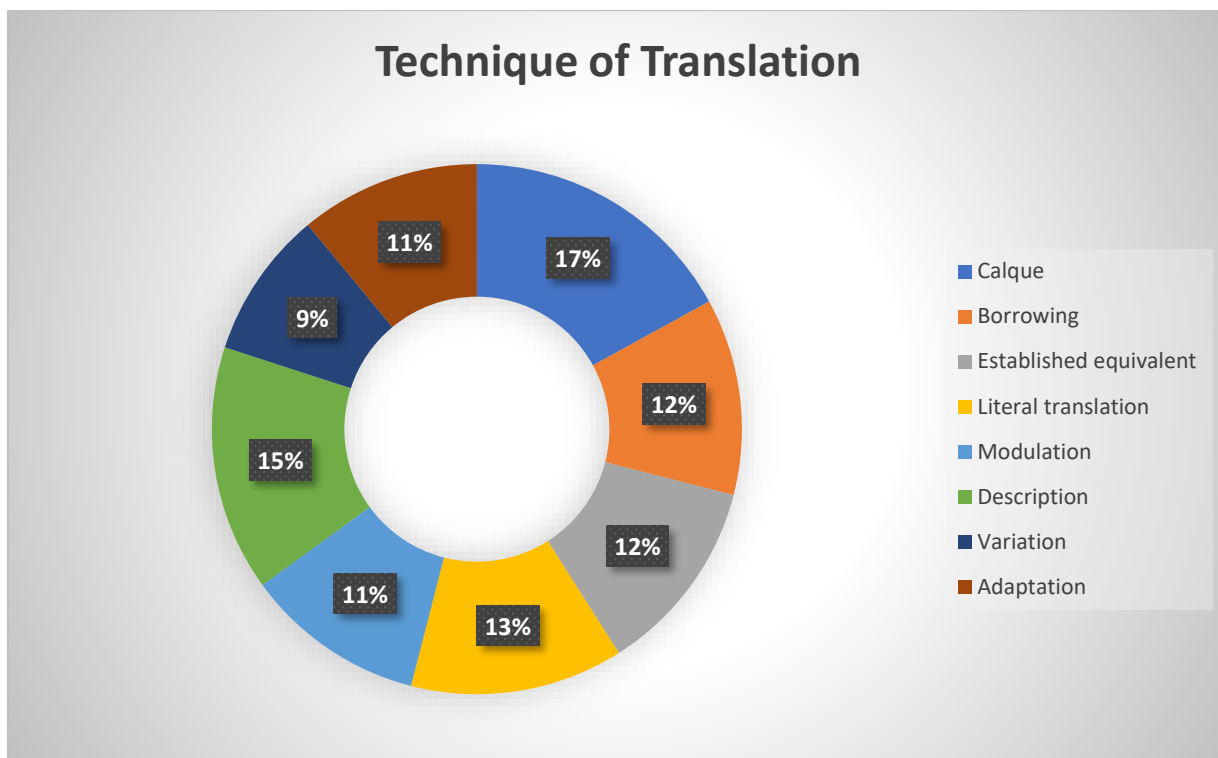
Appendix A

Different types of Realia in *The Last Hope*

Appendix B

Translation techniques

Appendix C.

Unified Compilation of World War II Military Terms and Organizational Entities

№	Category	Term	Translation	Repetiti on Count	Explanation
1	Military Ranks and Positions	Reichsführer	Рейхсфюрер	17	Highest rank in the SS, held by Heinrich Himmler
2	Military Ranks and Positions	General	Генерал	6	High military rank in the Army and Air Force
3	Military Ranks and Positions	Reichsmarschall	Рейхсмаршал	2	Highest military rank in Nazi Germany, held by Hermann Göring
4	Military Ranks and Positions	Sergeant	Сержант	3	Non-commissioned officer rank in many armies worldwide
5	Military Ranks and Positions	Corporal	Капрал	1	Lower than non-commissioned officer rank
6	Military Ranks and Positions	Captain	Капітан	1	Mid-level officer rank
7	Military Ranks and Positions	Officer	Офіцер	1	An individual holding a military rank and a commanding position
8	Military Ranks and Positions	Agent F-8680	Агент F-8680	1	Baron von Dincklage's operational code in Abwehr system
9	Military Ranks and Positions	Special attaché	Спеціальний аташе	1	Cover identity for intelligence operatives in diplomatic missions
10	Military Ranks and Positions	Cavalry officers	Кавалерійські офіцери	1	Military officers serving in horse-mounted units
11	Military Organizations and Units	SS	СС	9	Schutzstaffel – elite military unit of the Nazi Party
12	Military Organizations and Units	MI-6	MI-6	5	Secret intelligence service of the United Kingdom
13	Military Organizations and Units	Abwehr	Абвер	2	German military intelligence and counterintelligence (1920-1945)

14	Military Organizations and Units	Sicherheitsdienst	Зіхерхайтсдіст	2	Intelligence service of the SS, also known as SD
15	Military Organizations and Units	MI-5	MI-5	2	British counterintelligence service
16	Military Organizations and Units	SOE	УСО	2	Special Operations Executive – British organization for special operations
17	Military Organizations and Units	Wehrmacht	Вермахт	1	Armed forces of Nazi Germany (1935-1945)
18	Military Organizations and Units	Luftwaffe	Люфтваффе	1	Air force of Nazi Germany
19	Military Organizations and Units	SD	СД	1	Abbreviation for Sicherheitsdienst, the SS intelligence service
20	Military Organizations and Units	Gestapo	Гестапо	1	Secret state police of Nazi Germany
21	Military Organizations and Units	Sixth Army	Шоста армія	1	German military formation destroyed in the Battle of Stalingrad
22	Military Organizations and Units	Red Army	Червона армія	3	Armed forces of the Soviet Union
23	Military Organizations and Units	RAF	Королівські ВПС	2	Royal Air Force of Great Britain
24	Military Organizations and Units	Iberian Section	Іберійський відділ	2	MI-6 department dealing with Spain and Portugal
25	Military Organizations and Units	Anglo-German Fellowship	Англо-німецьке товариство	1	Pro-fascist organization formed in 1935
26	Military Equipment and Weapons	Fighter planes	Винищувачі	1	Military aircraft for destroying aerial targets
27	Military Equipment and Weapons	Bombers	Бомбардувальники	1	Military aircraft for bombing ground targets
28	Military Equipment and Weapons	Ballistic missile	Балістична ракета	1	Missile that follows a ballistic trajectory to its target
29	Military Equipment and Weapons	Fission bomb	Атомна бомба	0	Nuclear weapon that uses atomic fission energy

30	Military Equipment and Weapons	Iron Cross First Class	Залізний хрест першого класу	1	High military decoration of Germany
31	Military Equipment and Weapons	Cyanide capsule	Капсула ціаніду	1	Suicide pill carried by high-ranking Nazi officials
32	Military Equipment and Weapons	Long-range ballistic missile	Балістична ракета дальнього радіусу дії	1	Advanced missile technology sought by Nazi Germany
33	Military Equipment and Weapons	Wonder weapons	Чудо-зброя	1	Propaganda term for advanced Nazi weapons projects
34	Military Equipment and Weapons	Barrage balloon	Загороджувальний аеростат	1	Defensive balloon used against aircraft
35	Military Operations and Tactics	Surrender	Капітуляція	10	The act of ceasing resistance and yielding to the victor
36	Military Operations and Tactics	Intelligence	Розвідка	5	The collection of information about the enemy
37	Military Operations and Tactics	Unconditional surrender	Беззастережна капітуляція	3	Surrender without any preconditions
38	Military Operations and Tactics	Separate peace	Сепаратний мир	3	A peace treaty signed by one country independently of its allies
39	Military Operations and Tactics	Air raid	Авіаналіт	2	An attack from the air
40	Military Operations and Tactics	Spy	Шпигун	2	A person involved in covert information gathering
41	Military Operations and Tactics	Agent	Агент	2	A person acting on behalf of intelligence
42	Military Operations and Tactics	Invasion	Вторгнення	1	A military attack on enemy territory
43	Military Operations and Tactics	Total war	Тотальна війна	1	Complete mobilization of resources for warfare
44	Military Operations and Tactics	Counterintelligence	Контррозвідка	1	Activities designed to prevent espionage
45	Military Operations and Tactics	Courier	Кур'єр	1	Person who carries secret messages or documents
46	Military Operations and Tactics	Mission	Місія	5	Specific assignment or operation

47	Military Operations and Tactics	Code breaking	Зламування коду	1	Deciphering enemy encrypted communications
48	Military Operations and Tactics	Hidden code	Прихований код	1	Secret encryption system
49	Military Operations and Tactics	Asymmetrical patterns	Асиметричні закономірності	1	Irregular patterns used in code analysis
50	Specific WWII Terminology	Hitler	Гітлер	14	Leader of Nazi Germany
51	Specific WWII Terminology	Allies	Союзники	10	A coalition of countries that fought against the Axis powers
52	Specific WWII Terminology	Nazi	Нацист	8	A member of the National Socialist German Workers' Party
53	Specific WWII Terminology	Churchill	Черчилль	8	Prime Minister of Great Britain during World War II
54	Specific WWII Terminology	Soviet Union	Радянський Союз	5	USSR
55	Specific WWII Terminology	Führer	Фюрер	4	Title of Adolf Hitler as leader of Nazi Germany
56	Specific WWII Terminology	Roosevelt	Рузвельт	3	President of the United States during World War II
57	Specific WWII Terminology	Stalin	Сталін	2	Leader of the USSR during World War II
58	Specific WWII Terminology	Casablanca Conference	Касабланкська конференція	2	Meeting of the leaders of the USA and Great Britain in 1943
59	Specific WWII Terminology	Katyn massacre	Катинський розстріл	1	Mass killing of Polish officers carried out by the NKVD in 1940
60	Specific WWII Terminology	Stalingrad	Сталінград	1	City where the decisive battle between the USSR and Nazi Germany took place
61	Specific WWII Terminology	Tehran Conference	Тегеранська конференція	1	First meeting of the Big Three leaders
62	Specific WWII Terminology	Big Three	Велика трійка	1	Stalin, Roosevelt, and Churchill

63	Specific WWII Terminology	Axis powers	Країни Осі	1	Germany, Italy, Japan and their allies
64	Specific WWII Terminology	Final solution	Остаточне рішення	1	Euphemism for the genocide of European Jews
65	Specific WWII Terminology	Third Reich	Третій Рейх	2	Nazi Germany (1933-1945)
66	Specific WWII Terminology	Thousand-year Reich	Тисячолітній рейх	1	Nazi vision of their empire's duration
67	Ideological and Mystical Concepts	Parsifal	Парсіфаль	1	Wagner's opera inspiring Nazi mythology
68	Ideological and Mystical Concepts	Teutonic knights	Тевтонські лицарі	1	Medieval military order idealized by Nazis
69	Ideological and Mystical Concepts	Racially pure	Расово чистий	1	Nazi racial ideology concept
70	Ideological and Mystical Concepts	Ahnenerbe	Аненербе	1	Nazi pseudo-scientific research organization
71	Ideological and Mystical Concepts	Vril theory	Теорія Вріля	1	Esoteric concept about mystical energy
72	Ideological and Mystical Concepts	Black sun wheel	Чорне сонячне колесо	1	Occult symbol used by SS
73	Ideological and Mystical Concepts	Eternal flame	Вічний вогонь	1	Ritual element in SS ceremony halls
74	Ideological and Mystical Concepts	Holy Grail	Святий Грааль	1	Christian artifact appropriated by Nazi mythology
75	Ideological and Mystical Concepts	Occult	Окультизм	1	Supernatural beliefs embraced by Nazi leadership
76	Ideological and Mystical Concepts	Astrology	Астрологія	1	Belief in celestial influence on human affairs
77	Ideological and Mystical Concepts	Ancient Aryan history	Давня арійська історія	1	Pseudo-historical Nazi racial theories
78	Architectural and Geographical	Wewelsburg	Вевельсбург	8	Renaissance castle converted to SS ideological center
79	Architectural and Geographical	SS Generals' Hall	Зала генералів СС	1	Ceremonial space for SS leadership

80	Architectural and Geographical	North Tower	Північна вежа	1	Part of Wewelsburg castle complex
81	Architectural and Geographical	Saarland	Саар	1	German region on French border
82	Architectural and Geographical	Prinz-Albrecht-Strasse	Принц-Альбрехт-штрассе	1	Berlin street housing Gestapo headquarters
83	Architectural and Geographical	Marylebone	Мерілебон	1	London district where Maggie lives
84	Architectural and Geographical	St. Ermin's Hotel	St. Ermin's Hotel	3	London hotel used by British intelligence
85	Architectural and Geographical	Caxton Bar	Caxton Bar	2	Intelligence meeting place at St. Ermin's
86	Architectural and Geographical	Number 10 Downing Street	Number 10 Downing Street	2	British Prime Minister's residence
87	Architectural and Geographical	Whitehall	Вайтголл	1	Government district in London
88	Architectural and Geographical	St. James's Park	St. James's Park	1	Royal park in London
89	Architectural and Geographical	Buckingham Palace	Букінгемський палац	1	British royal residence
90	Architectural and Geographical	Place Vendôme	Площа Вандом	1	Prestigious Parisian square
91	Architectural and Geographical	Hôtel Ritz Paris	Готель Ritz Paris	2	Luxury hotel occupied by Nazi officers
92	Wartime Civilian Life	Blackout curtains	Світломаскувальні штори	1	Window coverings to prevent light during air raids
93	Wartime Civilian Life	Victory gardens	Сади перемоги	1	Home gardens for food self-sufficiency
94	Wartime Civilian Life	Petrol rationing	Нормування пального	1	Fuel restrictions during wartime
95	Wartime Civilian Life	Crisscrossed strips of gummed paper	Перехрещені смужки паперу	1	Window reinforcement against bomb blasts
96	Wartime Civilian Life	Evacuation	Евакуація	1	Removal of civilians from danger zones
97	Wartime Civilian Life	The Blitz	Бліц	1	German bombing campaign against Britain

98	Wartime Civilian Life	Air raid siren	Повітряна тривога	1	Warning system for incoming aircraft
99	Wartime Civilian Life	Ration cards	Картки для нормованих продуктів	1	Documents controlling food distribution
100	Wartime Civilian Life	Overpaid, oversexed, and Over Here	Переплачені, надсексуальні і тут	1	British complaint about American soldiers
101	Cultural and Academic References	Wonder Woman comic	Комікс про Диво-жінку	1	American superhero comic book
102	Cultural and Academic References	Anne of Green Gables	Анна з Зелених Дахів	1	Classic Canadian novel
103	Cultural and Academic References	Fibonacci sequence	Послідовність Фібоначчі	1	Mathematical sequence
104	Cultural and Academic References	MIT	Массачусетський технологічний інститут	1	Prestigious American university
105	Cultural and Academic References	Princeton	Принстон	1	Elite American university
106	Cultural and Academic References	Wellesley College	Коледж Велслі	1	Women's college in Massachusetts
107	Cultural and Academic References	Technicolor Oz	Країна Технічного Кольору	1	Reference to «The Wizard of Oz» film
108	Cultural and Academic References	Black-and-white Kansas	Чорно-білий Канзас	1	Metaphor for dull reality
109	Cultural and Academic References	Ivory tower	Вежа зі слонової кістки	1	Academic isolation from real world
110	Cultural and Academic References	Mathematical puzzles	Математичні головоломки	1	Intellectual challenges in mathematics
111	Domestic and Personal Realia	Bay rum aftershave	Лосьйон після гоління з ароматом лавру	1	Men's grooming product
112	Domestic and Personal Realia	Flannel robe	Фланелевий халат	1	Warm dressing gown
113	Domestic and Personal Realia	Bakelite receiver	Телефонна трубка з бакеліту	1	Early plastic telephone handset
114	Domestic and Personal Realia	Polka-dotted dressing gown	Халат у горошок	1	Patterned domestic clothing

115	Domestic and Personal Realia	Feet take turns	Ніжки по черзі	1	Child instruction for stair climbing
116	Domestic and Personal Realia	Giggling madly	Шалено хихикаючи	1	Expression of uncontrolled laughter
117	Domestic and Personal Realia	True smile	Щира посмішка	1	Genuine facial expression
118	Domestic and Personal Realia	Ex-fiancé	Колишній наречений	1	Former romantic partner
119	Domestic and Personal Realia	Flatmate	Співмешканець	1	Person sharing living accommodation
120	Class and Social Realia	Upper-crust English accent	Аристократичний англійський акцент	1	High-class British speech pattern
121	Class and Social Realia	Old-school tie	Стара шкільна краватка	1	Symbol of elite educational background
122	Class and Social Realia	Red suspenders	Червоні підтяжки	1	British fashion accessory
123	Class and Social Realia	Monogrammed pin	Шпилька з монограмою	1	Personalized jewelry
124	Class and Social Realia	Harris tweed jacket	Твідовий піджак Харріса	1	Quality Scottish wool clothing
125	Class and Social Realia	Gentleman's clubs	Джентльменські клуби	1	Exclusive male social organizations
126	Class and Social Realia	White's and Boodle's	Вайта і Будла	1	Elite London clubs
127	Class and Social Realia	House of Lords	Палата лордів	1	Upper chamber of British Parliament
128	Medical and Scientific Terms	Morphine	Морфін	2	Powerful painkiller drug
129	Medical and Scientific Terms	Tuberculosis	Туберкульоз	1	Infectious lung disease
130	Medical and Scientific Terms	Pneumonia	Пневмонія	1	Lung infection
131	Medical and Scientific Terms	Sedol	Седол	1	Morphine-based painkiller
132	Medical and Scientific Terms	Syringe	Шприц	1	Medical injection device
133	Medical and Scientific Terms	Ampoule	Ампула	1	Small sealed vial

134	Food and Dining Realia	Hot mutton and boiled potato	Гаряча баранина з вареною картоплею	1	Typical wartime British meal
135	Food and Dining Realia	Lumpy mince	Фарш із грудочками	1	Poor quality ground meat
136	Food and Dining Realia	Soggy beans	Розварена квасоля	1	Overcooked legumes
137	Food and Dining Realia	Mushy potatoes	Розварена картопля	1	Overcooked starchy vegetable
138	Food and Dining Realia	Black coffee and dry toast	Чорна кава і сухий тост	1	Simple breakfast
139	Food and Dining Realia	Martini with three olives	Мартіні з трьома оливками	1	Classic cocktail
140	Food and Dining Realia	Brandy	Коньяк	1	Distilled alcoholic beverage
141	Fashion and Appearance	Black suit	Чорний костюм	1	Formal business attire
142	Fashion and Appearance	White chiffon collar	Білий шифоновий комір	1	Delicate fabric detail
143	Fashion and Appearance	Wedge heels	Туфлі на танкетці	1	Type of women's shoes
144	Fashion and Appearance	Multiple strands of pearls	Кілька ниток перлів	1	Luxury jewelry
145	Fashion and Appearance	Oversized black velvet beret	Великий чорний оксамитовий берет	1	Fashion headwear
146	Fashion and Appearance	Coal-black dyed hair	Вугільно-чорне пофарбоване волосся	1	Hair color and styling
147	Fashion and Appearance	Perfect bob	Бездоганне каре	1	Hairstyle
148	Fashion and Appearance	Bold red lipstick	Яскрава червона помада	1	Cosmetic product
149	Transportation and Movement	Black Mercedes coupe	Чорний «Мерседес» купе	1	Luxury German automobile
150	Transportation and Movement	Cobblestone drive	Брукована дорога	1	Stone-paved pathway
151	Transportation and Movement	Revolving doors	Оберткові двері	1	Rotating entrance system
152	Transportation and Movement	Transport vehicles	Транспортні засоби	1	Military or civilian vehicles